Tinere fara tinerete
Mircea Eliade

De-abia când auzi clopotul Mitropoliei îsi aminti ca e noaptea de înviere. Si deodata i se paru nefireasca ploaia care îl întâmpinase de cum iesise din gara si care amenința sa devina torentiala. Înainta grabit, sub umbrela, adus din umeri, cu privirile plecate, cautând sa evite suvoaiele. Fara sa-si dea seama, începu sa alerge, apropiindu-si umbrela de piept, ca o pavaza. Dar dupa vreo douazeci de metri zari aprinzându-se semnalul rosu si trebui sa se opreasca. Astepta nervos, saltând, înaltându-se în vârful pantofilor, schimbându-si mereu locul, privind consternat baltoacele care, la câtiva pasi în fata lui, acopereau în buna parte bulevardul. Ochiul rosu se stinse, si în clipa urmatoare îl orbi, zguduindu-l, explozia luminii albe, incandescente. Parca ar fi fost aspirat de un ciclon fierbinte izbucnit, în chip neînteles, chiar în crestetul capului. "A trasnit pe aproape", îsi spuse clipind cu greu ca sa-si dezlipeasca pleoapele. Nu întelegea de ce strânge cu atâta putere mânerul umbrelei. Ploaia îl lovea salbatecita, din toate partile deodata, si totusi nu simtea nimic. Atunci auzi din nou clopotul Mitropoliei, si toate celelalte clopote, si, foarte aproape de el, un altul, zbatându-se singuratec, deznadajduit. "M-am speriat" îsi spuse, si începu sa tremure. E din cauza apei, întelese câteva clipe în urma, dându-si seama ca zace întins în baltoaca din marginea trotuarului. "M-a luat cu frig..."
- Am vazut când l-a lovit trasnetul, auzi aceeasi voce gâfâita de barbat speriat. Nu stiu daca mai traieste. Ma uitam într-acolo, ca era chiar sub semafor, si l-am vazut cum s-a aprins de sus pâna jos, cum i s-au aprins, în aceeasi clipa, umbrela, si palaria, si hainele. Daca n-ar fi fost ploaia, ar fi ars ca o torta... Nu stiu daca mai traieste.
- Si chiar daca mai traieste, ce-o sa facem cu el? Era o voce departata, obosita, si, i se parea, amara.
- Cine stie ce pacate o fi având, sa-l trasneasca Dumnezeu chiar în noaptea de Înviere, si chiar în spatele bisericii... Sa vedem ce-o spune internul de serviciu, adauga dupa o pauza.
I se parea curios ca nu simte nimic, ca, de fapt, nu-si mai simtea trupul. Stia, din convorbirile celor de lânga el, ca fusese transportat. Dar cum îl transportasera? În brate, pe o targa, într-un carucior?
- Nu cred ca are vreo sansa, auzi, târziu, o alta voce, tot atât de departata. Nu i-a ramas un singur centimetru de piele neatins. Nu înteleg cum mai traieste. Normal ar fi fost...
Evident, asta stie toata lumea; daca ai pierdut mai mult de 50% din epiderma, te asfixiezi... Dar îsi dadu repede seama ca e ridicol, si umilitor, sa raspunda, în gând, celor care se agitau în jurul lui. I-ar fi placut sa nu-i mai auda, asa cum, cu pleoapele strânse, nu-i vedea. Si în aceeasi clipa se trezi foarte departe, fericit, asa cum fusese atunci.
- Si apoi, ce s-a mai întâmplat, îl întreba în gluma zâmbind. Ce alta tragedie?
- N-am spus ca e o tragedie dar, într-un anumit fel, asta era: sa te pasioneze stiintele, sa nu ai decât o dorinta: sa-ti dedici viata stiintei...
- La ce stiinta faci aluzie, îl întrerupse, la matematica sau la limba chineza?...

- La amândoua si la toate celelalte pe care le descopeream pe rând si ma îndragosteam de ele pe masura ce le descopeream...
Îi puse mâna pe brat, ca sa nu se supere ca-l întrerupe din nou:
- Matematica, înteleg, pentru ca daca n-ai vocatie, ar fi inutil sa mai starui. Dar chineza?...
Nu stia de ce izbucnise în râs. Probabil ca îl amuzase felul cum pronuntase: dar chineza?
- Credeam ca ti-am spus. Acum doi ani, toamna, când am fost la Paris, m-am dus la o lectie a lui Chavannes. L-am vazut, dupa curs, în biroul lui; m-a întrebat de cât timp studiez chineza, si ce alte limbi orientale mai cunosc. Inutil sa-ti rezum toata conversatia. Am înteles doar un singur lucru: ca daca nu voi stapâni în câtiva ani - auzi, în câtiva ani! - pe lânga chineza, sanscrita, tibetana si japoneza, nu voi ajunge niciodata un mare orientalist!...
- Bine, dar dumneata trebuia sa-i raspunzi ca vrei sa studiezi numai limba chineza...
- Asa i-am spus, dar nu l-am convins. Pentru ca, chiar în acest caz, tot trebuia sa învat japoneza si o seama de limbi si dialecte sud-asiatice... dar nu asta a fost important, ci altceva. Când i-am spus ca studiez chineza de cinci luni, s-a îndreptat spre tabla si a scris vreo douazeci de caractere, apoi mi-a cerut sa le pronunt, unul câte unul, si apoi sa traduc pasajul. Le-am pronuntat cum m-am priceput, si am tradus ceva, dar nu tot. A zâmbit amabil: "Nu e rau, mi-a spus. Dar daca dupa cinci luni... Câte ore pe zi?" "Cel putin sase ore", i-am raspuns. "Atunci, limba chineza nu e pentru dumneata. Probabil ca nu ai memoria vizuala necesara... Domnul meu, a adaugat cu un zâmbet ambiguu, afectuos si ironic în acelasi timp, domnul meu, ca sa stapânesti limba chineza, îti trebuie o memorie de mandarin, o memorie fotografica. Daca n-o ai, vei fi obligat sa faci un efort de trei, patru ori mai mare. Nu cred ca merita..."
- Deci, în fond, e vorba de memorie...
- De o memorie fotografica, repeta cu gravitate, subliniind cuvintele.
Auzise de mai multe ori usa deschizându-se si închizându-se, si alte zgomote, si câteva voci straine.
- Sa vedem ce-o sa spuna profesorul. Daca ma întrebati pe mine, eu va marturisesc cinstit...
Acelasi lucru, mereu acelasi lucru! Dar îi placea vocea: era, fara îndoiala, un medic tânar, dezghetat, pasionat de meseria lui, generos.
- ...Pielea i-a fost arsa suta la suta, si totusi supravietuieste de douasprezece ore, si pe cât ne putem da seama, nu sufera... I-ai facut vreo injectie?
- Una, azi-dimineata. Mi se parea ca geme. Dar poate ca gemea prin somn...
- Se stie ceva despre el? S-a gasit ceva lânga el?
- Doar mânerul umbrelei, restul fusese carbonizat. Curios, tocmai mânerul, un mâner de lemn... Hainele se facusera cenusa; ce nu spalase ploaia, s-a scuturat în masina...
Stia ca asa ar fi trebuit sa se întâmple, si totusi, ascultând explicatiile internului, se înseninase: asadar, cele doua plicuri din buzunar se facusera si ele cenusa...
Fara sa vrea, caci nu-si daduse seama ca nu închisese bine usa dupa el, auzise: "S-a ramolit rau de tot venerabilul! Asta ne-a mai spus-o de vreo trei, patru ori..."

Era adevarat. Îl impresionase informatia pe care o citise în La Fiera Letteraria: ca Papini e aproape orb si nici un chirurg nu îndrazneste sa-l opereze. Pentru un cititor lacom si neobosit ca Papini, tragedia era fara pereche. De aceea vorbea întruna despre ea. Dar poate ca si Vaian avea dreptate: "încep sa ma ramolesc..."
Atunci îi auzi din nou vocea:
- Si ce alta tragedie ti s-a mai întâmplat? Ai renuntat la limba chineza. Si apoi?
- De fapt, n-am renuntat; am continuat sa învat zece, cincisprezece caractere pe zi, dar asta mai mult pentru placerea mea si pentru ca ma ajuta sa înteleg traducerile textelor pe care le citeam... În fond, eram un diletant...
- Cu atât mai bine, îl întrerupse Laura punându-i din nou mâna pe brat. Trebuie sa existe si câtiva oameni inteligenti si cu destula imaginatie, ca sa se bucure de descoperirile pe care le fac marii dumitale eruditi. Foarte bine ca te-ai lasat de chineza... Dar atunci, unde sunt celelalte tragedii la care faceai aluzie?...
O privise lung. Nu era nici pe departe cea mai frumoasa studenta pe care o cunoscuse, dar era altfel. Nu întelegea ce-l atrage, de ce-o cauta mereu, intrând în salile de cursuri, pe unde nu mai calcase de trei, patru ani, de când îsi luase licenta. Stia ca o gaseste întotdeauna la cursul lui Titu Maiorescu. Acolo o întâlnise cu un ceas mai înainte si, ca de obicei, întovarasind-o spre casa, se oprisera pe o banca, lânga lac, în Cismigiu.
- Care sunt celelalte tragedii? repetase, sustinându-i calm, zâmbind, privirile.
- Ti-am spus ca, înca din liceu, îmi placeau matematicile si muzica, dar si istoria, arheologia, filozofia. As fi vrut sa le învat pe toate; evident, nu ca un specialist, dar cu rigoare, lucrând direct pe texte, caci am oroare de improvizatie si de cultura dupa ureche...
Îl întrerupse ridicând baieteste bratele în sus:
- Esti cel mai ambitios barbat pe care l-am cunoscut pâna acum! Ambitios si apucat! Mai ales apucat!
Le cunostea bine vocile, si învatase sa le deosebeasca. Erau trei infirmiere de zi si doua de noapte.
- Daca ar avea noroc, s-ar prapadi zilele astea. Caci asa se spune: cine moare în Saptamâna luminata se duce de-a dreptul în rai.
"Are suflet bun, îi e mila de mine. E mai buna decât toate celelalte, pentru ca se gândeste la mântuirea sufletului meu... Dar daca îi vine în minte sa scoata acul siringei din vena? Probabil ca as supravietui pâna dimineata, când vine internul. Iar daca nu va observa el, va observa Profesorul. Singurul care e disperat, si umilit, ca nu întelege; singurul care vrea cu orice pret sa ma tina în viata, sa afle ce s-a întâmplat." Îl auzise, într-una din zile - renuntase sa se mai întrebe când - îl auzise, dupa ce-i atinsese, cu infinita prudenta, pleoapele.
- Ochiul pare intact, dar daca a orbit sau nu, nu stim. Nu stim, de altfel, nimic altceva...
Mai auzise asta, alta data: "Nu stim nici macar daca e constient sau nu, spusese atunci Profesorul, daca aude si daca întelege ce aude..." Nu era vina lui. De mai multe ori pâna atunci, îi recunoscuse vocea si-l întelesese perfect. "Daca întelegi ce spun, strigase Profesorul, strânge-mi degetul." Dar nu-i simtise degetul. Ar fi vrut sa-l strânga, dar nu stia cum. De data aceasta adaugase: "Daca izbutim sa-l

pastram în viata înca cinci zile..."
În cinci zile, aflase unul dintre asistenti, va veni de la Paris, în drum spre Atena, profesorul Gilbert Bernard, cel mai mare specialist...
- ...Mai ales ambitios, repeta Laura. Vrei sa fii ceea ce sunt atâtia altii: filolog, orientalist, arheolog, istoric, mai stiu eu ce altceva. Adica, vrei sa traiesti o viata straina, viata altora, în loc sa fii dumneata, Dominic Matei, si sa cultivi exclusiv geniul dumitale...
- Geniul meu? exclamase cu o prefacuta timiditate ca sa-si ascunda bucuria. Asta presupune ca as avea geniu...
- Într-un anumit sens, desigur ca-l ai. Nu semeni cu nimeni din toti cei pe care i-am cunoscut pâna acum. Traiesti si întelegi viata altfel decât noi...
- Dar pâna acum, la douazeci si sase de ani, n-am facut nimic. Doar ca mi-am luat toate examenele cu bile albe. N-am descoperit nimic, nici macar o interpretare originala a cântului XI din Purgatorio, pe care l-am tradus si comentat...
I se paruse ca Laura îl privea trist, oarecum dezamagita.
- De ce-ar fi trebuit sa descoperi ceva? Geniul dumitale ar fi trebuit sa se împlineasca în viata pe care o traiesti, nu în analize, descoperiri si interpretari originale. Modelul dumitale ar trebui sa fie Socrate, sau Goethe; dar imagineaza-ti un Goethe fara opera scrisa!
- Nu prea înteleg, spuse emotionat.
- Întelegeti toti? îi întreba Profesorul.
- Eu nu prea înteleg, mai ales daca se vorbeste prea repede...
El întelegea foarte bine. Franceza pe care o vorbea Profesorul era impecabila; fara îndoiala ca-si luase doctoratul la Paris. Parca vorbea mai precis si mai elegant decât marele specialist. Bernard era, probabil, de origine straina. Dar ghicea din frazele lui lente, sovaitoare, ca - asa cum spunea Vaian despre ultimul lor director, de câte ori trebuia luata, urgent, o decizie grava - nu îndrazneste nimeni sa se pronunte.
- Când v-ati convins ca este constient?
- De-abia alaltaieri, vorbi Profesorul. Încercasem de mai multe ori înainte, dar fara rezultat.
-Si sunteti sigur ca v-a strâns degetul? Ati simtit ca vi-l strânge ca raspuns la întrebarea dumneavoastra? Nu cumva era un gest reflex, fara intentionalitate si deci fara semnificatie?
- Am repetat experienta de mai multe ori. Daca voiti, încercati si dumneavoastra, ca sa va convingeti...
Simti, ca de atâtea ori în ultimul timp, degetul care se introduce usor, cu o exagerata precautie, sub degetele lui adunate în pumn. Apoi auzi vocea Profesorului:
- Daca întelegi ce spun, strânge degetul!
Îl strânse, probabil, cu multa putere, pentru ca doctorul Bernard si-l retrase repede, surprins. Dar câteva clipe în urma, dupa ce sopti: Traduisez, s'il vous plait, îl introduse din nou si rosti, pronuntând limpede si rar cuvintele: Celui qui vous parle est un médecin français. Accepteriez-vous qu'il vous pose quelques questions? Înainte ca Profesorul sa termine de tradus, strânse degetul cu

aceeasi putere. De asta data nu si-l retrase, ci întreba: Vous comprenez le français? Repeta strânsoarea, dar cu mai putina convingere. Dupa ce sovai câteva clipe, doctorul Bernard întreba: Voulez-vous qu'on vous abandonne votre sort? Aproape cu voluptate îsi pastra mâna întreaga inerta, ca de ghips. "Vous préferez qu'on s'occupe de vous?" Îl strânse cu putere. "Voulez-vous qu'on vous donne du chloroforme?" Îsi imobiliza din nou mâna si si-o pastra asa, fara nici cea mai mica tresarire, ascultând ultimele întrebari: "Etes-vous Jesus-Christ? Voulez-vous jouer du piano? Ce matin, avez-vous bu du champagne?"'
Acea noapte, toti cu paharele de sampanie în mâna, înconjurându-i si strigându-le cu o trista, mediocra lipsa de pudoare care îi surprinse pe amândoi: "Pâna la Venetia sa nu mai beti sampanie, ca vi se face rau!" "Mi-e teama ca ei au baut mai multa sampanie decât ar fi trebuit", spuse Laura dupa ce pornise trenul.
Atunci auzi vocea profesorului.
- Sa mai încercam o data. Poate ca n-a înteles bine întrebarea dumneavoastra. Am sa-l întreb în româneste. Si continua, ridicând glasul: Vrem sa-ti aflam vârsta. Pentru fiecare zece ani, îmi strângi o data degetul.
Strânse, din ce în ce mai puternic, de sase ori, apoi, fara sa înteleaga de ce, se opri.
- Saizeci de ani? se mira Profesorul. I-as fi dat mai putin...
- În aceasta stare larvara, auzi glasul lui Bernard, e greu de precizat. Întrebati-l daca e obosit, daca putem continua...
Au continuat dialogul înca o jumatate de ceas, aflând astfel ca nu locuieste în Bucuresti, ca nu are decât o singura ruda, departata, pe care nu tine s-o informeze de accident, ca accepta orice test, oricât ar fi de riscant, ca sa se verifice daca nervul optic a fost sau nu atins. Spre norocul lui, n-au mai pus alte întrebari, caci probabil nu le-ar fi ascultat. Orbirea care-l amenința pe Papini fusese primul semnal. Îsi spusese, în saptamâna aceea, ca poate nu e vorba de inevitabila decrepitudine a batrânetii, ca daca a tot repetat povestea lui Papini (Papini, pe care nici un chirurg nu îndrazneste sa-l opereze...), a facut-o pentru ca îl preocupa tragedia unuia din scriitorii lui favoriti. Dar curând si-a dat seama ca încerca sa se pacaleasca singur. Cu un an mai înainte, doctorul Neculache recunoscuse ca, deocamdata, arterioscleroza e incurabila. Nu-i spusese ca-l ameninta si pe el arterioscleroza, dar adaugase:
- La o anumita vârsta, te poti astepta la orice. Si eu îmi pierd memoria, continuase, zâmbind trist. De la o vreme, nu mai pot memoriza versurile poetilor mai tineri, pe care îi descopar si care-mi plac.
- Nici eu, îl întrerupse. Stiam pe dinafara aproape tot Paradiso, si acum... Iar din scriitorii tineri, dupa ce-i citesc, nu retin aproape nimic...
Si totusi... În ultimul timp, asa cum zacea în pat cu ochii închisi, îsi amintise fara dificultate multe carti citite de curând, si recitase în gând poeme de Ungaretti, de Ion Barbu si Dan Botta, texte pe care nici nu stiuse ca le învatase vreodata pe dinafara... Cât despre Paradiso, de multe zile si nopti adormea recitându-si tertinele lui favorite. Fu cuprins deodata de o spaima neînteleasa, caci izvora parca din chiar bucuria descoperirii pe care o facuse. "Sa nu ma mai gândesc! îsi ordona. Sa ma gândesc la altceva!..." Si, totusi, de atâta timp, nu face altceva decât sa recite poeme si sa-si repovesteasca cartile pe care le-a citit. "Am fost un

natarau! M-am speriat degeaba..." Desi, o data plecase de acasa si, ajuns în strada, întelese ca nu-si mai amintea unde voia sa se duca... "Dar poate a fost doar un accident. Poate eram obosit, desi n-aveam nici un motiv sa fiu obosit..."
- În fond, marele specialist nu ne-a lamurit prea mult, auzi glasul unuia din interni.
- Spunea însa ca se mai cunosc câteva cazuri. Bunaoara, acel pastor elvetian, ars de fulger aproape 100% si care a mai trait totusi multi ani. E drept, ramasese mut. Ca si omul nostru, probabil, adauga coborând glasul.
- Nu mai vorbi, ca poate te aude, sopti cineva pe care nu izbuti sa-l identifice.
- Asta voiam si eu, sa ma auda. Sa vedem cum va reactiona. Poate ca totusi n-a ramas mut...
Fara sa vrea, fara sa stie ce face, îsi descleста încet gura. În acea clipa auzi trosnituri neobisnuit de puternice în urechi, ca si cum în dreapta si în stânga lui s-ar fi pravalit, peste stânci, nenumarate vagoane încarcate cu fierarie veche. Dar, desi îl asurzea ecoul exploziilor prelungindu-se la nesfârsit, continua sa-si deschida gura. Si deodata se auzi rostind: Nu! si repeta cuvântul de mai multe ori. Apoi, dupa o scurta pauza, adauga: Nu mut. Stia ca voise sa spuna: "Nu sunt mut", dar nu izbutise sa pronunte cuvântul "sunt". Dupa zgomotele din odaie, si usa care se deschise si se închise repede, întelese ca acele doua cuvinte provocasera senzatie. Îsi tinea gura larg deschisa, dar nu mai îndraznea sa-si miste limba. Când doctorul Gavrila, favoritul lui, cel despre care fusese sigur de la început ca are vocatie de medic, se apropie de pat, repeta din nou cuvintele, si atunci întelese de ce le pronunta cu atâta greutate: cu fiecare miscare a limbii simtea cum se clatina câtiva dinti, parca ar fi stat sa cada.
- Asta era, sopti Gavrila. Dintii. Si chiar maselele, adauga cu un aer preocupat. Chemati la telefon pe doctorul Filip: sa vina de urgenta cineva - idealul ar fi sa vina chiar dânsul - dar sa vina pregatit cu tot ce trebuie...
Îl auzi din nou, mai târziu, de departe:
-... De-abia se tin. Daca ar fi înghitit cu mai multa putere, ar fi riscat sa se înece cu vreo masea... Anuntati pe Profesor.
Simti penseta apucând un dinte din fata si scotându-l fara efort. Începu sa numere; în câteva minute, cu aceeasiusurinta, doctorul Filip îi extrase noua dinti si cinci masele.
- Nu prea înteleg ce s-a întâmplat. Radacinile sunt sanatoase. E ca si cum ar fi împinse de mai multe masele de minte. Dar asta e imposibil. Va trebui sa-i facem o radiografie...
Profesorul se apropie de pat si-i puse doua degete pe mâna dreapta.
- Încearca sa rostesti ceva, orice cuvânt, orice sunet.
Încerca, miscându-si limba, de data aceasta fara teama, dar nu izbuti sa spuna ce-ar fi vrut. În cele din urma, resemnat, începu sa pronunte, la întâmplare, cuvinte scurte: ac, cuc, bou, om, pana, bale...
A treia noapte avu un vis pe care si-l reaminti întreg. Se reîntorsese pe neasteptate în Piatra Neamt si se îndrepta spre liceu. Dar cu cât se apropia, cu atât crestea numarul trecatorilor. Recunoscu, în jurul lui, pe trotuar, multi din fostii lui elevi, asa cum îi vazuse când se despartise de ei, cu 10 ,20 sau 25 de ani mai înainte. Apuca pe unul de brat: "Dar unde va îmbulziti toti, Teodorescule?" îl întreba. Baiatul îl privi lung, zâmbind încurcat; nu-l recunoscuse. "Ne ducem la

liceu. Azi se sarbatoreste centenarul profesorului Dominic Matei."
"Nu-mi prea place visul, îsi repeta de mai multe ori. Nu înteleg de ce, dar nu-mi place..." Astepta sa plece infirmiera si, cu emotie si mare grija, asa cum facea de câteva zile, începu sa întredeschida pleoapele. Se trezise într-o noapte privind o pata luminoasa, albastruie, fara sa-si dea seama ca deschisese ochii si fara sa înteleaga ce priveste. Simti cum i se zbate, speriata, inima, si închise repede ochii. Dar în noaptea urmatoare se trezi din nou, privind cu ochii deschisi aceeasi pata luminoasa si, nestiind ce sa faca, începu sa numere în gând. Când ajunse la 72, întelese brusc, ca lumina vine de la veieuza din fundul camerei. Izbuti sa-si stapâneasca bucuria privind, fara graba, perete dupa perete, încaperea în care se afla, unde fusese transportat în preziua vizitei doctorului Bernard. De atunci, de câte ori ramânea singur, mai ales noptile, deschidea ochii, îsi misca usor capul, apoi umerii, si începea sa cerceteze formele si culorile, umbrele si penumbrele din jurul lui. Nu si-ar fi putut închipui ca o asemenea beatitudine fusese de totdeauna la îndemâna lui; doar sa priveasca, foarte atent si pe îndelete obiectele de lânga el.
- De ce nu ne-ati aratat si noua ca puteti deschide ochii? auzi glasul unuia dintre interni, si în clipa urmatoare îl vazu: era aproape asa cum îl reconstituise dupa inflexiunile vocii: înalt, brun, uscativ, cu un început de chelie.
Asadar, banuise ceva, si-l pândea mai de mult, sa-l surprinda.
- Nu stiu nici eu, raspunse pronuntând doar partial cuvintele. Poate voiam sa ma conving întâi pe mine ca nu mi-am pierdut vederea...
Internul îl privea zâmbind absent.
- Dumneata esti un om curios. Când te-a întrebat Profesorul câti ani ai, ai raspuns: saizeci...
- Am mai mult...
- Greu de crezut. Ai auzit, probabil, ce vorbeau infirmierele...
Cu un gest supus, de scolar pocait, înclina din cap. Le auzise: "Cât zicea ca are, saizeci de ani? Asta îsi ascunde vârsta. L-ai vazut si dumneata, adineaori, când l-am spalat; asta e barbat tânar, în floarea vârstei, asta n-a împlinit patruzeci de ani..."
- Nu vreau sa crezi ca te-am spionat ca sa te reclam directiei. Dar trebuie sa informez pe profesor. Si el va decide...
Alta data s-ar fi suparat sau i-ar fi fost frica, dar acum se trezi recitind, la început în gând, apoi miscându-si încet buzele, una din poeziile lui favorite, La morte meditata de Ungaretti:
Sei la donna chepassa
Come una foglia
E lasci agii alberi unfuoco d’autunno...
Îsi amintea ca atunci când citise pentru întâia oara poezia, erau de mult despartiti: de aproape 25 de ani. Si, totusi, citind-o, la ea se gândise. Nu stia daca era aceeasi dragoste de la început, daca o mai iubea asa cum îi marturisise în dimineata de 12 octombrie 1904, dupa ce-au iesit de la tribunal si s-au îndreptat spre Cismigiu. La despartire, sarutându-i mâna, adaugase: "Îti urez... în sfârsit, stii ce vreau sa spun... Dar as vrea sa mai stii ceva: ca am sa te iubesc pâna la sfârsitul vietii..." Nu era sigur ca o mai iubeste, dar la ea se gândise

citind:
Sei la donna che passa...
- Te-ai convins deci ca esti în afara de orice pericol. Asa îl întâmpina Profesorul în dimineata urmatoare, îndreptându-se zâmbitor spre el. Era mai impresionant decât si-l închipuise. Nu era prea înalt, si totusi felul cum tinea capul sus, îsi pastra corpul - drept, de parca ar fi fost la parada -, îi dadea un aer martial care intimida. Daca n-ar fi avut parul aproape în întregime alb, ar fi parut sever. Chiar când zâmbea ramânea grav, distant.
- Si de-abia acum începi sa devii un "caz interesant", adauga asezându-se pe scaunul din fata patului. Cred ca întelegi de ce. Pâna în clipa de fata n-a gasit nimeni vreo explicatie plauzibila, nici aici, nici în strainatate. Asa cum a cazut trasnetul, ar fi trebuit sa fii ucis pe loc, sau sa mori asfixiat în zece, cincisprezece minute, sau, în cel mai bun caz, sa ramâi paralizat, mut sau orb... Enigmele care ne confrunta în cazul dumitale se înmultesc pe zi ce trece. Nu stim înca datorita carui reflex n-ai putut deschide gura douazeci si trei de zile si a trebuit sa fii alimentat artificial. Este probabil ca ai reusit s-o deschizi când a trebuit sa elimini dintii si maselele pe care gingiile nu le mai puteau retine. Ne-am gândit sa-ti facem o proteza ca sa poti mânca si, mai ales, ca sa poti vorbi normal. Dar deocamdata nu putem face nimic, radiografiile arata ca, în scurt timp, se pregateste sa apara o noua garnitura de dinti.
- Imposibil! exclama uluit, stâlcind cuvântul.
- Asa spun toti doctorii si toti dentistii, ca e pur si simplu imposibil. Si, totusi, radiografiile sunt cât se poate de clare... De aceea, ca sa închei, de-abia acum cazul dumitale devine extrem de interesant: nu mai e vorba de un caz de "mort în viata", ci de cu totul altceva; ce, exact, înca nu stim...
"Sa fiu prudent, sa nu fac vreo greseala si sa ma dau de gol... Azi, mâine vor întreba de nume, de adresa, de meserie. În fond, de ce mi-ar fi teama? N-am facut nimic. Nu stie nimeni nici de plicul alb, nici de plicul albastru..." Si, totusi, fara sa înteleaga de ce, voia cu orice pret sa-si pastreze anonimatul, asa cum fusese la început, când îi strigau: "Ma auzi sau nu? Daca întelegi ce spun, strânge-mi degetul..." Din fericire, acum, fara dinti, vorbea cu greutate. Îi va fi usor sa se prefaca, sa stâlceasca si acele putine cuvinte pe care izbutea sa le rosteasca. Dar daca îi vor cere sa scrie? Îsi privi, parca pentru întâia data cu atentie, bratul si mâna dreapta. Pielea era neteda, bine întinsa, proaspata, si începea sa-si recapete culoarea de altadata. Îsi pipai încet, prudent, bratul pâna la cot, apoi mângâie cu doua degete bicepsul. Ce curios! Poate imobilitatea aproape absoluta, de aproape patru saptamâni, si lichidele acelea nutritive pe care i le injectasera direct în vene... "Asta e barbat tânar, în floarea vârstei!" spusese infirmiera. Iar cu o zi mai înainte auzise usa deschizându-se cu precautie, pasi apropiindu-se de pat, internul soptind: "Doarme, sa nu-l treziti", apoi o voce straina, ragusita: "Nu poate fi el... Va trebui totusi sa-l vedem si fara barba... Dar individul pe care-l cautam noi e student, n-a trecut de douazeci si doi de ani, si asta de aici arata mai în vârsta, se apropie de patruzeci..."
Atunci îsi aminti din nou de furtuna.
- Ce e mai curios, spusese unul din interni, e ca n-a plouat decât acolo pe unde a trecut el; de la Gara de Nord pâna aproape de bulevardul Elisabeta. A fost o

aversa ca în miezul verii, care a durat destul ca sa inunde bulevardul, dar la câteva sute de metri, nici o picatura.
- E adevarat, adaugase cineva, am trecut pe-acolo când ne-am întors de la biserica, si apa de pe bulevard înca nu se scursese...
- Unii spun ca a fost o încercare de atentat, pentru ca s-ar fi gasit nu stiu câte încarcaturi de dinamita, dar i-a surprins ploaia torentiala si în ultimul moment au trebuit sa renunte.
- Asta poate fi si o inventie a Sigurantei, ca sa justifice arestarile printre studenti...
Apoi tacusera toti, brusc.
"Trebuie sa fiu cu bagare de seama, îsi repeta. Nu cumva sa ma confunde cu unul din legionarii ascunsi, pe care-i cauta Siguranta. Si atunci va trebui sa le spun cine sunt. O sa ma trimeata la Piatra, ca sa verifice. Si atunci..." Dar, ca de obicei, izbutea sa se smulga gândului care-l irita. Se trezi recitându-si cântul XI din Purgatorio, apoi încerca sa-si aminteasca din Eneida: Agnosco veteris vestigia flammae...
- Cu dumneata, cucoane Dominic, n-o scoate nimeni la capat: treci de la o carte la alta, de la o limba la alta, de la o stiinta la alta. Poate ca de aceea v-ati despartit, adauga cu un zâmbet trist.
Atunci nu se suparase. Îi placea Nicodim, era un moldovean bun, cinstit si molcom.
- Nu, domnule Nicodim, manualul de limba japoneza n-are nici o legatura cu despartirea noastra...
- Dar de ce manualul de japoneza? îl întreba surprins Nicodim.
- Credeam ca la asta te refereai, la zvonul care circula prin târg...
- Adica?...
- Adica, se spune ca, întorcându-ma acasa cu un manual de limba japoneza si vazându-ma ca deschid imediat caietul si încep sa învat, Laura mi-ar fi spus... În sfârsit, mi-ar fi spus ca prea ma apuc de multe lucruri si nu duc nimic la capat si ca din cauza asta ne-am fi despartit...
- Nu, eu n-am auzit asta. Am auzit pe unul si pe altul ca duduia Laura se cam plictisise de aventurile dumitale galante, ca, mai ales, vara trecuta, la Bucuresti, dadeai mereu târcoale unei frantuste, spunând ca o cunosteai de la Sorbona...
- Nu! îl întrerupse obosit, ridicând din umeri. Asta a fost cu totul altceva. E adevarat ca Laura banuia ceva, pentru ca aflase de o alta încurcatura, mai veche, dar ea e o femeie inteligenta, stie ca de iubit n-o iubesc decât pe ea, ca celelalte, în sfârsit... Dar trebuie sa-ti mai spun ca am ramas foarte buni prieteni.
Dar nu i-a spus mai mult. Nu spusese nimanui, nici lui Dadu Rares, prietenul lui cel mai bun, care murise de tuberculoza 12 ani mai târziu. Desi, poate, Dadu a fost singurul care a ghicit adevarul. Poate ca chiar Laura i-o fi marturisit ceva, caci se întelegeau foarte bine amândoi.
- Te ascult, spuse Profesorul cu o usoara iritare în glas. Te ascult si nu înteleg. De câteva zile, nici un progres. Mi se pare chiar ca saptamâna trecuta reuseai sa pronunti anumite cuvinte pe care astazi... Trebuie sa colaborezi si dumneata. Sa nu-ti fie teama de gazetari. Ordinele sunt stricte: nu te va intervieva nimeni. Evident, cazul dumitale era prea extraordinar ca sa nu se afle în oras. Au aparut

stiri si articole în diverse gazete, majoritatea absurde, ridicole. Dar, ca sa revin, trebuie sa colaborezi si dumneata, trebuie sa stim mai mult si mai multe: de unde esti, cine esti, ce profesie ai, si celelalte.
Clatina cuminte din cap si repeta de mai multe ori: "Bine! bine!" "Se îngroasa gluma; trebuie sa fiu cu ochii în patru." Noroc ca în dimineata urmatoare simti, trecându-si limba peste gingii, coltul primului canin. Cu o exagerata inocenta i-l arata infirmierei, apoi internilor, prefacându-se ca îi este imposibil sa mai pronunte ceva. Dar dintii apareau repede, unul dupa altul. Pâna la sfârsitul saptamânii rasarisera toti. În fiecare dimineata venea un dentist si-l examina, lua note pentru articolul pe care-l pregatea. Câteva zile a suferit de gingivita, si chiar daca ar fi voit, n-ar fi putut vorbi prea bine. Au fost zilele cele mai senine, caci se simtea din nou aparat, la adapost de surprize. Simtea, de asemenea, o energie si o încredere pe care nu le mai cunoscuse din timpul razboiului când, la Piatra Neamt, organizase o "miscare de Renastere culturala" (asa o denumisera ziarele locale) fara egal în restul Moldovei. Vorbise de ea, laudând-o, chiar Nicolae Iorga în conferinta pe care o tinuse la liceu. Petrecuse o parte din dupa-amiaza la el acasa si nu-si ascunsese surpriza descoperind acele multe mii de volume de orientalistica, filologie clasica, istorie veche, arheologie.
- De ce nu scrii, colega? îl întrebase de mai multe ori.
- Lucrez, domnule Profesor, ma trudesc de vreo zece ani sa închei o lucrare...
Atunci îl întrerupse Davidoglu, cu inevitabila lui gluma:
- Dar întrebati-l, domnule Profesor, ce fel de lucrare? De omni re scibili!...
Era una din vechile lor glume, pe care le repetau de câte ori îl vedeau intrând în cancelarie cu un maldar de carti noi, sosite chiar în dimineata aceea de la Paris, de la Leipzig sau de la Oxford.
- Când ai de gând sa te opresti, cucoane Dominic? îl întrebau.
- Cum sa ma opresc, când n-am ajuns nici la jumatatea drumului?... De fapt, stia ca cheltuindu-si, înainte de razboi, putina avere ce-i ramasese pe carti scumpe si în calatorii de studii, era obligat sa ramâna profesor aici, la liceu ca, deci, o buna parte din timp o pierdea cu lectiile. Si de mult nu-l mai interesau latina si italiana; ar fi vrut sa predea, daca s-ar fi putut, istoria civilizatiei sau filozofia.
- Asa cum vrei dumneata sa le faci pe toate, nici zece vieti nu-ti vor fi de-ajuns...
O data raspunsese, aproape cu convingere:
- Suntem siguri macar de un lucru, ca pentru filozofie nu ai nevoie de zece vieti...
- Habe nun ach! Philosophie... durchaus studiert! citase solemn profesorul de germana. Cunosti restul, adaugase.
Din indiscretiile asistentilor, întelese de ce e nervos Profesorul: Bernard îi cerea mereu informatii mai ample si mai precise. En somme, qui est ce Monsieur? întrebase într-o scrisoare. (Dar asta nu e sigur, observase cineva. Asta o spune doctorul Gavrila, dar nici el n-a vazut scrisoarea.) Evident, Bernard aflase de mult ca necunoscutul pe care-l examinase la începutul lui aprilie nu-si pierduse vederea si ca începuse sa vorbeasca. Era acum mai curios ca oricând. Îl interesau nu numai etapele restabilirii fizice, ci si cât mai multe amanunte despre capacitatile mentale. Faptul ca întelegea limba franceza îl îndemna sa creada ca avea oarecare cultura. Voia sa afle ce s-a pastrat si ce s-a pierdut. Sugerase o serie de teste: vocabular, sintaxa, asociatii verbale.

- Dar când ai s-o termini, domnule?
- Mai am de scris partea întâi; celelalte parti - Antichitatea, Evul Mediu si Epoca moderna - sunt scrise aproape în întregime. Dar partea întâi, întelegi, originile - originea limbajului, a societatii, a familiei, a tuturor celorlalte institutii... Astea cer ani si ani de cercetari. Si cu bibliotecile noastre de provincie... Pe vremuri, cumparam pe cât puteam, dar acum, cu saracia...
De fapt, cu cât trecea timpul, cu atât întelegea mai limpede ca nu va ajunge sa-si termine singura lui carte, opera vietii lui. Se trezise într-o dimineata cu un gust de cenusa în gura. Se apropia de 60 de ani si nu încheiase nimic din tot ce începuse. Iar "discipolii" lui, cum îi placea sa-si numeasca unii din colegii lui foarte tineri, coplesiti de admiratie, care se adunau cel putin o seara pe saptamâna la biblioteca sa-l asculte vorbindu-le de imensele probleme pe care trebuia sa le rezolve, discipolii se risipeau o data cu trecerea anilor, mutati în alte orase. Nu ramasese nici unul caruia i-ar fi putut încredinta macar manuscrisele si materialele adunate.
De când auzise ca la cafenea i se spune Venerabilul sau Papa Dominic, îsi dadu seama ca prestigiul pe care îl dobândise în timpul razboiului când Nicolae Iorga îl laudase la începutul conferintei, si, de la Iasi, trimitea din timp în timp câte un student sa-i ceara carti, prestigiul acesta începea sa paleasca. Pe nesimtite, se trezi ca în cancelarie sau la cafeneaua Select nu mai era centrul atentiei generale, ca nu mai scapara, ca pe vremuri. Iar de curând, de când îl auzise pe Vaian: "S-a ramolit rau de tot Venerabilul!" aproape ca nu mai îndraznea sa le vorbeasca despre cartile noi pe care le citea, de articolele din N.R.F., Criterion sau La Fiera Letteraria.
Si apoi au urmat, una dupa alta, ceea ce numea, în limbajul lui secret, "crizele de constiinta".
- Dar ce cauti pe aici, domnu Matei?
- Ma plimbam. M-a apucat iar migrena, si iesisem sa ma plimb...
- Dar asa, în pijama, în preajma Craciunului? Sa nu racesti!..."
A doua zi se aflase în tot orasul. Probabil ca-l asteptau la cafenea sa-l descoase, dar în ziua aceea nu s-a dus, nici în ziua urmatoare.
- Cu prima ocazie! a exclamat într-o dupa-amiaza, în fata cafenelei Select, râzând. Cu prima ocazie!...
- Ce-o sa fie cu prima ocazie? L-a iscodit Vaian. Într-adevar ce-are sa fie? Îl privea încruntat, încercând sa-si aduca aminte. În cele din urma ridica din umeri si pleca spre casa. De-abia când puse mâna pe clanta îsi aminti: cu prima ocazie va deschide plicul albastru. "Dar nu aici, unde ma cunoaste toata lumea. Departe, în alt oras. La Bucuresti bunaoara."
Într-o dimineata ceru infirmierei o foaie de hârtie, un creion si un plic. Scrise câteva rânduri, lipi plicul si-l adresa Profesorului. Apoi începu sa astepte, simtind cum i se accelereaza bataile inimii. De când nu mai cunoscuse o emotie asemanatoare? Poate din dimineata când aflase ca România declarase mobilizarea generala. Sau, si mai înainte, cu 12 ani mai înainte, când, de cum intrase în salon, întelese ca-l astepta Laura si ca voia sa-i vorbeasca. I se paruse, atunci, ca avea ochii umezi.
- Trebuie sa-ti spun, începu silindu-se sa zâmbeasca. E prea important pentru

noi amândoi si nu mai pot ascunde... Trebuie sa-ti marturisesc. Am simtit asta mai demult, dar de câtva timp ma obsedeaza. Simt ca nu mai esti al meu... Te rog, nu ma întrerupe. Nu e ce te gândesti tu... Simt ca nu esti al meu, ca nu esti aici, lânga mine, ca esti în alta lume - nu ma gândesc la cercetarile tale, care, orice ai crede tu, ma intereseaza - dar simt ca esti într-o lume straina, în care nu te pot întovarasi. Si pentru mine, si pentru tine, cred ca ar fi mai întelept sa ne despartim. Suntem amândoi tineri, iubim amândoi viata... Ai sa vezi mai târziu...
- Bine, spuse Profesorul dupa ce împaturi cu grija hârtia si o introduse în agenda. Am sa ma întorc mai târziu.
Reveni dupa un ceas. Încuie usa, sa nu fie deranjat, si se aseza pe scaunul din fata patului.
- Te ascult. Nu trebuie sa faci un prea mare efort. Cuvintele pe care nu le poti pronunta, le poti scrie, adauga întinzându-i un bloc de hârtie.
- Veti întelege de ce a trebuit sa recurg la aceasta stratagema, începu emotionat. Vreau sa evit publicitatea. Adevarul este acesta: ma numesc Dominic Matei, la 8 ianuarie am împlinit saptezeci de ani, am fost profesor de latina si italiana la liceul Alexandru Ioan Cuza din Piatra Neamt, unde locuiesc si acum. Locuiesc pe strada Episcopiei, numarul 18. Este casa mea si cuprinde o biblioteca de aproape opt mii de volume, pe care am lasat-o prin testament liceului...
- Extraordinar exclama Profesorul dupa ce rasufla adânc si-l privi din nou, oarecum speriat.
- Cred ca nu va este greu sa controlati. Dar, va implor, multa, multa discretie. Ma cunoaste tot orasul. Daca voiti probe suplimentare, va pot face planul casei, va pot spune ce carti se gasesc pe birou, si orice alt detaliu îmi veti cere. Dar, cel putin deocamdata, nu trebuie sa se afle ce mi s-a întâmplat. Asa cum ati spus si dumneavoastra, e destul de senzational ca am ramas teafar. Daca se afla ca am întinerit, nu voi mai avea liniste... Va spun toate acestea pentru ca agentii de la Siguranta, care au mai fost pe aici, nu vor crede niciodata ca am trecut de saptezeci de ani. Deci, nu vor crede ca sunt cine sunt, si voi fi anchetat, si câte nu se pot întâmpla când esti anchetat... Va rog, daca socotiti ca merita sa fie studiat cazul meu, vreau sa spun ca merita sa fie studiat în continuare, aici, la spital, va rog gasiti-mi o identitate fictiva. Bineînteles, va fi provizorie, si daca, mai târziu, nu veti fi satisfacut de conduita mea, puteti oricând revela adevarul...
- Nu e vorba de asta, îl întrerupse Profesorul. Deocamdata, important este un singur lucru: sa ai o situatie în regula. Asta, sper, nu va fi greu de obtinut. Dar ce vârsta îti putem da? Când nu vei mai avea barba, vei parea un tânar de treizeci, treizeci si unu de ani. Sa punem treizeci si doi de ani?... Mai întreba o data strada si numarul casei si le însemna în agenda.
- Care este, evident, închisa, relua dupa un rastimp.
- Da si nu. O femeie batrâna, Veta, jupâneasa mea de o viata întreaga, locuieste în doua odaite lipite de bucatarie. Ea pastreaza cheile de la celelalte încaperi.
- Probabil ca exista undeva un album cu fotografii; mai precis, cu fotografiile dumitale din tinerete...
- Sunt, toate, în sertarul de sus al biroului; sunt trei albume. Cheia de la sertar se afla sub cutia de tigari, chiar pe birou... Dar daca cel pe care îl veti trimite va vorbi cu Veta, se va afla în tot orasul...

- Nu e nici un risc daca se procedeaza cu prudenta, îsi introduse gânditor agenda în buzunar si tacu câteva clipe, continuând sa-l priveasca.
- Recunosc, cazul dumitale ma pasioneaza, spuse ridicându-se. Nu înteleg nimic, si nimeni altcineva dintre noi nu întelege... Probabil exercitiile le faci când ramâi singur, în timpul noptii, adauga.
Ridica încurcat din umeri.
- Simteam ca-mi amortesc picioarele si atunci am coborât din pat, si aici, pe covor...
- Nu te-a frapat nimic?
- Ba da. M-am pipait peste tot. Am simtit muschii, asa cum îi aveam pe vremuri: tari, vânjosi. Nu ma asteptam. Dupa atâtea saptamâni de imobilitate aproape absoluta, ar fi trebuit sa fie, cum sa spun? un fel de...
- Da, asa ar fi trebuit, îl întrerupse Profesorul.
Se îndreptase spre usa, dar se opri, si se întoarse, cautându-i privirile.
- Nu mi-ai dat adresa de aici, din Bucuresti. Simti ca roseste, dar, cu efort, izbuti sa zâmbeasca.
- Nu am adresa, pentru ca de-abia sosisem. Venisem cu trenul, de la Piatra Neamt. Am ajuns aproape de miezul noptii. Era în noaptea de înviere.
Profesorul îl privi lung, neîncrezator.
- Dar te duceai, în orice caz, undeva... Si acolo, pe trotuar, lânga dumneata, nu s-a gasit nici o valiza...
- Nu aveam valiza. Nu aveam nimic cu mine, afara de un plic albastru. Venisem cu gândul sa ma sinucid. Mi se parea ca sunt condamnat: arterioscleroza. Îmi pierdeam memoria...
- Venisesi aici ca sa te sinucizi? repeta Profesorul.
- Da. Mi se parea ca nu aveam alta solutie. Singura solutie era plicul albastru. Pastram acolo, de mult, câteva miligrame de stricnina...

II

Stia ca viseaza si-si trecea mereu palma pe obrazul proaspat barbierit, dar nu izbutea sa se trezeasca. De-abia dupa ce masina ajunse la capatul bulevardului, recunoscu cartierul; îl recunoscu mai ales dupa mirosul teilor în floare. Ne îndreptam spre Sosea, întelese. Nu mai trecuse pe aici de câtiva ani si privea emotionat casele vechi, care-i aminteau de anii studentiei. Apoi îl întâmpina o alee strajuita de arbori înalti; în clipa urmatoare poarta se deschise si masina, înaintând încet pe pietris, se opri în fata scarii de piatra vânata. "De ce nu coborâti?" auzi un glas necunoscut. Privi cu mirare în jurul lui; nu era nimeni. I se paru ca sus, în capul scarii, se deschisese usa. Era deci asteptat. "Ar trebui sa cobor", îsi spuse.
Trezindu-se, îl orbi lumina puternica de-afara si privi surprins ceasul. Nu era înca 6. Probabil ca au uitat sa traga transperantele. Târziu auzi deschizându-se usa.
- V-am adus hainele, spuse infirmiera apropiindu-se zâmbind de pat, cu bratele încarcate.
Era Anetta, înca destul de tânara si cea mai îndrazneata. (Cu câteva zile mai

înainte îi spusese, privindu-l adânc în ochi: "Când o sa iesiti de aici, poate ma luati într-o seara la cinematograf...") îl ajuta sa se îmbrace, desi n-ar fi avut nevoie de ajutor. Ghicea, din privirile ei dezamagite, ca vestonul nu cadea prea bine "e prea strâmt în umeri", spuse, si cravata, albastra cu mici triunghiuri cenusii, nu se asorta cu camasa în dungi. Curând intra internul de serviciu. Începu sa-l examineze, încruntat, cu atentie.
- Se vede de la distanta ca nu sunt hainele dumitale. Ai putea deveni suspect. Va trebui sa-ti cautam altceva. Doctorul Gavrila spunea ca are câteva costume de cea mai buna calitate; i-au ramas de la un unchi de-al lui.
- I-au ramas mostenire dupa ce-a murit, preciza Anetta. Si nu e bine sa porti haine de la mortii altora. De la mortii tai, e altceva; le porti în memoria lor, asa, ca un suvenir...
- N-are nici o importanta, spuse zâmbind. Azi, în orice caz, nu mai e timp. Poate cu alta ocazie, când o sa mai trec pe aici...
- Da, interveni internul, dar cu vestonul asta atragi atentia si risti sa fii urmarit...
- Daca se piteste bine în fundul masinii, poate nu se observa...
Doua ceasuri în urma, coborî în curte, întovarasit de doctorul Chirila, cel care îi era mai putin simpatic pentru ca dupa ce-l surprinse ascuns în odaie, avea impresia ca-l spioneaza tot timpul. Dând cu ochii de masina, se opri brusc.
-Am mai vazut masina asta, sopti. Am vazut-o azi-noapte, în vis... Unii ar spune ca e semn rau, ca am putea avea un accident, adauga.
- Eu nu sunt superstitios, rosti rar, sententios, doctorul Chirila, deschizând portiera. În orice caz, suntem asteptati...
Când masina se îndrepta spre bulevard, simti o liniste stranie, întrerupta, în chip neînteles, de izbucniri aproape violente de bucurie.
- Sa deschideti fereastra, spuse, ca în curând vom trece pe sub teii în floare. Acum ne apropiem de Sosea, adauga dupa câtva timp. Si mai târziu: Sa vedeti ce cladire frumoasa, cu arbori înalti si ce alee curata, cu pietris, si scara de piatra vânata...
Internul îl privise tot timpul curios, tacând încurcat. Masina se opri în dreptul scarii.
- De ce nu coborâti? auzi o voce.
- Asteptam sa vina plantonul, sa dam în primire, raspunse soferul.
În curând se auzira pasi grabiti pe pietris si din spatele masinii aparu un barbat oaches, cu obrazul ciupit de varsat si parul tuns militareste. Chirila deschise portiera.
- Dumnealui este persoana despre care ai fost informat. Vezi sa nu-l confunzi cu vreun alt pacient. De acum înainte, dumneata esti raspunzator.
- Am înteles, spuse. Sa n-aveti nici o grija. Am sa fiu cu ochii în patru.
- Ce face dumnealui înlauntru sau în gradina, îl întrerupse Chirila, nu te priveste. Dumneata trebuie sa ai grija de poarta...
Îi placea camera: era spatioasa, cu ferestre spre parc si asa cum îl asigurase Profesorul, avea o masa de lemn si în perete rafturi pentru carti. Se apropie de fereastra deschisa si respira adânc. I se paru ca patrunde pâna la el mirosul de trandafiri salbatici. Totusi nu izbutea sa se bucure. Zâmbea mângâindu-si cu palma stânga obrajii dar i se parea ca tot ce i se întâmpla de la o vreme nu-l

priveste cu adevarat, ca e vorba de altceva, de altcineva.
- Încearca sa descrii cât mai precis si cu cât mai multe detalii ce vrei sa spui când spui: altcineva, îl întrerupse o data Profesorul. În ce sens te simti strain? Nu te-ai "instalat" înca în noua dumitale situatie? E foarte important. Noteaza tot ce-ti trece prin cap. Daca n-ai chef de scris sau ai prea multe de spus, utilizeaza magnetofonul, indicând întotdeauna ziua, ora si locul, si precizând daca dictezi întins în pat sau plimbându-te prin camera.
În ultimele zile, la spital, umpluse aproape un caiet întreg. Scria tot felul de lucruri: cartile pe care si le amintea (si îi placea sa indice editia, anul publicatiei, anul când le citise pentru întâia oara, ca sa poata controla aceasta miraculoasa recuperare a memoriei), versuri în toate limbile pe care le învatase, exercitii de algebra, unele vise care i se pareau semnificative. Dar nu marturisea anumite descoperiri recente. Simtea o neînteleasa rezistenta, de care vorbise o data Profesorului.
- E foarte important sa aflam semnificatia acestei rezistente, îi spuse. Încearca cel putin sa faci aluzie, sa stim daca ceea ce nu vrei sa spui ("nu pot sa spun!" îl întrerupse în gând) se refera la anumite întâmplari din trecut, sau e vorba de altceva, în legatura cu noua dumitale conditie, despre care, repet, stim înca foarte putin...
Se întoarse de la fereastra si, dupa ce strabatu de câteva ori camera, plimbându-se, ca pe vremuri, în tinerete, cu mâinile încrucisate la spate, se întinse în pat. Ramasese cu ochii deschisi, privind tavanul.
- Ti-am adus albumul de familie, îi spuse într-o dimineata. Cel cu fotografiile dumitale din liceu, de la Universitate, din Italia... Nu esti curios sa-l vezi? întreba dupa o pauza.
- Ca sa fiu sincer, nu...
- Dar de ce?...
- Nu-mi dau nici eu seama de ce. Încep sa ma simt detasat de trecutul meu. Parca n-as mai fi acelasi...
- E curios, spuse Profesorul. Ar trebui sa aflam motivele...
În cele din urma, resemnat, se hotarâse sa-l rasfoiasca. Profesorul se asezase alaturi pe pat, pe scaun, si-l privea intens, nereusind sa-si ascunda curiozitatea.
- La ce te gândesti? îl întreba brusc, dupa câteva minute. Ce fel de amintiri? Ce fel de asociatii?
Sovai, frecându-si obrazul cu palma stânga. ("Stiu ca gestul acesta a ajuns la mine un tic", marturisise de mai multe ori.)
- Îmi amintesc perfect anul si locul unde au fost luate, fiecare din ele. As putea spune ca-mi amintesc chiar si ziua; parca as auzi vocile celor din jur si cuvintele pe care le rosteau, si as simti în nari mirosul specific al acelui loc si al acelei zile... Uite, bunaoara, aici, unde sunt cu Laura, la Tivoli. Când am dat cu ochii de fotografie, am simtit caldura acelei dimineti si mirosul florilor de leandru, dar am simtit si un miros puternic, greu, de pacura încinsa, si mi-am adus aminte ca la vreo zece metri de locul unde am fost fotografiati se gaseau doua caldari cu pacura.
- E un fel de hypermnezie cu efecte laterale, spuse Profesorul.
- E îngrozitor, continua. E prea mult, si e inutil.

- Pare inutil pentru ca nu stim înca ce sa facem cu ea, cu aceasta fantastica recuperare a memoriei... În orice caz, adauga zâmbind, sa-ti dau o veste buna. În câteva zile, vei primi din biblioteca dumitale de la Piatra Neamt cartile pe care le-ai notat în prima lista, adica toate gramaticile si dictionarele de care ai spus ca ai nevoie. Bernard e entuziasmat; mi-a spus ca nu puteam gasi un test mai nimerit. L-a interesat îndeosebi faptul ca ai început sa studiezi limba chineza în tinerete, apoi ai neglijat-o vreo zece, doisprezece ani, înainte si în timpul razboiului, ai încercat din nou s-o înveti, si apoi, pe neasteptate, ai renuntat pentru totdeauna. Avem de-a face deci cu mai multe straturi de memorie. Daca îti vei da osteneala sa te analizezi si sa notezi cu atentie, vom vedea care din straturi va fi reanimat cel dintâi...
Câtva timp s-au privit unul pe altul, parca fiecare ar fi asteptat sa înceapa celalalt.
- Si ce se crede la Piatra despre disparitia mea? întreba pe neasteptate. Nu sunt prea curios, dar m-ar interesa sa cunosc de pe acum sansele pe care le am...
- Ce fel de sanse? îl întrerupse Profesorul.
Zâmbi încurcat; chiar în clipa când o rostise, expresia i se paru vulgara si inoportuna.
- Sansele de a continua viata pe care am început-o de curând, fara riscul de a fi reintegrat biografiei mele anterioare...
- Deocamdata nu-ti pot spune nimic precis. Prietenii dumitale din Piatra cred ca te afli, amnezic, în vreun spital din Moldova. Cineva si-a adus aminte ca, în Sâmbata Pastelui, te-a zarit la gara, dar nu stie în ce tren te-ai urcat; omul se grabea sa ajunga acasa...
- Banuiesc cam cine m-a zarit la gara, sopti.
- Ca sa poata aduna cartile pe care le-ai notat, politia a înscenat o descindere. Au pretextat ca, aflând de disparitia dumitale, unul din legionarii urmariti s-ar fi ascuns în biblioteca...
Ramase pe gânduri câtva timp, parca ar fi ezitat sa continue.
- Dar, evident, relua, cu cât trece timpul, cu atât va fi mai greu. Curând se va afla si la Piatra Neamt, ce stie tot Bucurestiul: ca cineva, un necunoscut în vârsta, a fost lovit de trasnet, si dupa zece saptamâni arata perfect sanatos si întinerit... Sa speram ca nu se va afla si restul...
Doua saptamâni în urma, coborând în gradina, se întâlni fata în fata cu o stranie frumusete; frumusete pe care, pentru motive greu de înteles, încerca s-o atenueze printr-o voita vulgaritate, fardându-se exagerat si neîndemânatec. Asa cum îi zâmbise acum, provocator si totusi cast, necunoscuta îi aminti de unul din ultimele lui vise. Se înclina usor si îi spuse:
- Am impresia ca ne-am mai întâlnit undeva.
Tânara izbucni în râs. ("Pacat, îsi spuse, râde cu aceeasi vulgaritate cu care se fardeaza.")
- Esti cât se poate de discret, spuse. (Si i se paru ca vorbeste ca pe scena.) Evident ca ne-am mai întâlnit; si chiar de mai multe ori.
- Unde si când?
Tânara încrunta usor din sprâncene si-i cauta din nou privirile.
- Ultima oara, azi-noapte, în camera numarul sase. Camera dumitale e alaturi, la

numarul patru, adauga despartindu-se.
Profesorul veni chiar în seara aceea, sa-i înapoieze caietul si sa citeasca ultimele însemnari. Îl asculta încurcat, fara sa zâmbeasca, evitându-i privirile.
- Eu credem ca stii despre ce e vorba si ca întelegi, cum sa spun? intentia stiintifica a experientei. Nici o analiza nu e completa fara indexul capacitatii sexuale. Îti amintesti întrebarea pe care ti-a pus-o ultima oara Bernard...
Ar fi vrut sa râda, dar nu izbuti decât sa clatine de câteva ori din cap, zâmbind.
- Daca îmi aduc aminte!... Intrasem în pamânt de rusine. Gol, întins pe masa, fata de atâtia medici si savanti straini...
- Eu te prevenisem ca va fi un fel de consult international. Venisera toti pentru dumneata; nu puteau crede în informatia pe care-o publicasem în La Presse medicale.
- Nu ma asteptam la o asemenea întrebare... Mai ales ca eram înca în spital, deci nu aveam cum sa confirm sau sa infirm eventualele posibilitati sexuale.
Profesorul zâmbi, ridicând din umeri.
- Aflasem ceva, evident, indirect, de la infirmiere.
- De la infirmiere?
- Noi credeam ca fusese initiativa dumitale. În orice alta împrejurare, pacientul si infirmiera respectiva ar fi fost sanctionati. Dar în cazul dumitale, nu numai ca am închis ochii, dar am apreciat informatiile. În sfârsit, contextul n-are prea mare importanta; importanta este numai informatia... Dar în cazul domnisoarei de la numarul sase, relua dupa o pauza, este vorba si de altceva. E mai bine sa ti-o spun acum, ca sa nu se iveasca, mai târziu, complicatii. Domnisoara aceasta ne-a fost impusa de Siguranta...
- De Siguranta? repeta cu oarecare teama. Dar de ce?
- Nu pretind ca înteleg prea mult, dar stiu ca Siguranta este foarte interesata de cazul dumitale. Foarte probabil, nu sunt convinsi ca le-am spus tot adevarul: si, în fond, au dreptate. În orice caz, Siguranta nu crede în metamorfoza dumitale. Convingerea lor este ca povestea care circula în oras, cu trasnetul din noaptea învierii, cu inconstienta, restabilirea si întinerirea dumitale, este inventia legionarilor... Ca de fapt, aceasta legenda a fost fabricata sa camufleze identitatea unui important sef legionar si sa pregateasca fuga lui peste granita.
Îl ascultase surprins, si totusi senin.
- Atunci, situatia mea e mai grava decât îmi închipuiam, spuse. Dar cum nu exista, deocamdata, o alta solutie...
- Solutia se va gasi la timpul ei, îl întrerupse Profesorul. Trebuie sa adaug, ca sa fii cât mai bine informat, ca esti, si ai fost de la început, supravegheat de Siguranta. De aceea ti s-a procurat un costum cu care n-ai îndrazni sa iesi pe strada, pentru ca ai fi imediat arestat. Si n-ai îndrazni sa circuli în oras în aceasta cazaca, uniforma clinicii, care e, de altfel, destul de eleganta. Si, asa cum ai înteles de la început, daca ai vrea sa te plimbi, n-ai putea iesi pe poarta... Asta e ce stim noi. Dar cine stie câti altii din personalul de serviciu al clinicii sunt informatorii Sigurantei...
Izbucni în râs si-si trecu de mai multe ori palma stânga pe obraz.
- În fond, poate e mai bine asa. Ma simt la adapost de surprize...
Profesorul îl privi lung, parca ar fi sovait sa continue. Apoi se hotarî brusc:

- Sa revenim, acum, la o problema mai importanta. Esti sigur ca, în amintirea dumitale, toate experientele sexuale treceau drept visuri erotice?

Ramase câtva timp pe gânduri.

- Acum, nu mai sunt atât de sigur. Pâna în seara asta, eram convins ca e vorba de vise...

- Te întreb pentru ca în caietul pe care l-am citit ai notat tot felul de visuri, dar fara elemente manifest erotice.

- Poate ca ar fi trebuit sa le însemn si pe celelalte, dar nu mi s-au parut semnificative... În orice caz, continua dupa o scurta tacere, daca am confundat experientele reale cu visurile erotice, lucrurile sunt mai complicate decât mi-as fi închipuit...

Cu un gest copilaresc, ridicol, îsi puse mâna pe tâmpla, ca si cum ar fi vrut sa arate ca se concentreaza.

- Te ascult, spuse târziu Profesorul. În ce sens ar putea fi si mai complicate decât par a fi?

Ridica brusc fruntea si zâmbi încurcat.

- Nu stiu daca ati înteles anumite aluzii din caiet, dar de câtva timp aveam impresia, cum sa spun? aveam impresia ca învatam în timpul somnului; mai precis, visam ca învat ca, bunaoara, deschid în vis o gramatica, parcurg si memorizez câteva pagini, sau rasfoiesc o carte...

- Foarte interesant, spuse Profesorul. Dar nu cred ca ai notat toate acestea, cu precizie si claritate, în caietul pe care l-am citit.

- Nu prea stiam cum sa le descriu; erau visuri în serie, într-un anumit sens didactice, mi se parea ca prelungesc lecturile din timpul zilei. Am crezut, chiar, ca visez reguli gramaticale, vocabulare si etimologii, pentru ca eram pasionat de asemenea lucruri... Dar acum ma întreb daca, într-un chip mai mult sau mai putin somnambulic, nu ma desteptam în timpul noptii si-mi continuam lucrul...

Profesorul îl privi tot timpul cu atentie, usor încruntat, semn, cum observase mai demult, ca era ispitit de mai multe întrebari deodata.

- În orice caz, spuse, nu pari obosit, nu ai expresia intelectualului care petrece o buna parte din noapte citind... Dar daca ar fi asa, cum de n-a observat nimeni lumina, lampa arzând foarte târziu în camera dumitale? Se ridica din fotoliu si întinse mâna. Ce mi se pare paradoxal este faptul ca aceasta ezitare, mai precis aceasta confuzie între experientele onirice si starea de veghe, s-a dezvoltat paralel cu hypermnezia dumitale... Ce-mi spuneai atunci despre mirosul de leandri si de pacura pe care le-ai simtit privind o fotografie de acum aproape patruzeci de ani...

- Dar acum nu mai sunt sigur nici de asta, exclama, de hypermnezie! Nu mai sunt sigur de nimic!

Dupa ce ramase singur, se trezi gândind: "Foarte bine ca ai spus: Ť Nu mai sunt sigur de nimic... ť în felul acesta, esti întotdeauna la adapost. Poti raspunde oricând: Ť Am visat! ť. Sau atunci când îti convine, poti spune contrariul... Dar fii atent! Nu spune niciodata adevarul întreg!"

Întoarse capul si privi mirat în jurul lui. Dupa câteva clipe sopti, ca si cum s-ar fi adresat cuiva prezent si totusi invizibil de lânga el: "Dar chiar daca as voi sa spun, nu po! Nu înteleg de ce, adauga coborând si mai mult glasul, dar sunt

anumite lucruri pe care mi-e peste putinta sa le spun..."
În noaptea aceea se lupta multa vreme cu insomnia. (Era prima insomnie de când parasise Piatra Neamt, si faptul acesta îl irita. Suferise aproape toata viata de insomnii, si în ultima vreme se crezuse vindecat.) Ca de obicei, se gândea la misterul memoriei pe care o recuperase. De fapt, îsi daduse de mult seama, nici nu era vorba de recuperare, pentru ca era infinit mai vasta si mai precisa decât o avusese vreodata. O memorie de mandarin, asa cum spusese Chavannes ca trebuie sa aiba orice sinolog. Începuse sa creada ca avea chiar mai mult: o foarte curioasa hypermnezie. Înca înainte de a i se fi adus dictionarul si gramaticile de la Piatra, se trezise într-o zi ca recita texte chinezesti, vizualizând în acelasi timp caracterele si traducând pe masura ce recita. Câteva zile în urma verificase grafiile, pronuntia si traducerea, rasfoind înfrigurat antologia si dictionarul lui Giles. Nu facuse nici o greseala. Scrisese câteva rânduri în caiet, cu o usoara parere de rau: Bernard va fi dezamagit; îi era imposibil sa precizeze ce strat al memoriei aparuse mai întâi; se trezise ca poseda limba chineza asa cum nu o cunoscuse niciodata. Acum putea deschide orice text si, citindu-l, îl întelegea cu aceeasi usurinta cu care ar fi citit un text în limba latina sau italiana veche.
Era o noapte foarte calda, si fereastra spre parc ramasese deschisa. I se paru ca aude pasi si, fara sa aprinda lumina, coborî din pat si se apropie de fereastra. Zari plantonul si întelese ca-l vazuse si el.
- Dar dumneata nu dormi? îl întreba cât putu mai încet, ca sa nu-si trezeasca vecinii.
Omul ridica din umeri, apoi se îndrepta spre parc si se pierdu în întuneric. "Daca l-as întreba mâine, îsi spuse, îmi va raspunde probabil ca am visat. Si, totusi, sunt sigur ca de data aceasta nu am visat..." Se reîntoarse în pat, închise ochii si-si spuse, ca pe vremuri, când suferea de insomnii: "în trei minute am sa adorm!... Trebuie sa adormi, se auzi gândind, caci mai ales în somn înveti bine. Visuri didactice, cum spunea asta-seara Profesorul; o sa ai înca o serie de visuri didactice. Nu în legatura cu limba chineza. Altceva, mai important altceva..."
Îi placea sa se asculte gândind, dar de data aceasta simti o neliniste neînteleasa si-si sopti amenintator: "Daca nu adorm pâna numar la 20, cobor si ma duc sa ma plimb în parc!" Dar nu apuca sa numere decât pâna la 7.
Câteva zile în urma, Profesorul îl întreba, fara sa-si ridice ochii din al doilea caiet cu note pe care i-l încredintase.
- Îti aduci cumva aminte ca, într-o noapte, ai coborât pe fereastra si te-ai dus pâna în fundul gradinii, acolo unde sunt rondurile cu trandafiri?
Simti ca roseste si se intimida.
- Nu. Îmi aduc aminte ca nu izbuteam sa adorm si la un moment dat mi-am spus: daca nu adorm pâna ce numar 20, cobor si ma duc sa ma plimb în parc! Dar dupa aceea nu mai stiu nimic. Probabil ca am adormit imediat...
Profesorul îl privi, zâmbind enigmatic.
- În nici un caz n-ai adormit imediat... Pentru ca ai petrecut o bucata de vreme în preajma trandafirilor.
- Atunci sunt somnambul! exclama. Pentru prima oara în viata mea am avut o criza de somnambulism!
Profesorul se ridica brusc, se îndrepta spre fereastra si ramase câtva timp privind

lung înaintea lui. Apoi se întoarse si se reaseza în fotoliu.
- Asta am crezut si eu. Dar lucrurile nu sunt atât de simple. Când plantonul a dat alarma, doi oameni de serviciu, probabil agentii Sigurantei, au alergat sa cerceteze strada - nu stiau ca plantonul te descoperise deja - si au zarit o masina cu farurile stinse, asteptând în strada, chiar în dreptul rondului de trandafiri unde te aflai dumneata. Evident, masina a disparut înainte ca sa-i poata nota numarul...
Îsi trecu de mai multe ori mâna pe frunte.
- Daca n-ati fi dumneavoastra... Începu.
- Stiu, pare de necrezut, îl întrerupse Profesorul. Totusi sunt trei martori, oameni simpli, dar de încredere, si cu oarecare experienta...
- Si ce-au facut cu mine? M-au luat pe sus si m-au adus înapoi în camera?
- Nu. În gradina nu era decât plantonul. Spune ca îndata ce-ai dat cu ochii de el, te-ai întors... Ai patruns în odaie tot pe fereastra, asa cum iesisesi... Somnambul sau nu, nu are importanta. Ce e grav, este ca Siguranta nu se îndoieste acum ca se pregatea evadarea dumitale. Faptul ca ai fost surprins chiar acolo unde, în strada, astepta masina, dovedeste, în opinia lor, ca stiai despre ce era vorba si ca erai de acord... A trebuit sa se faca interventii foarte sus ca sa nu fii arestat, adauga.
- Va multumesc, spuse încurcat, stergându-si fruntea.
- Deocamdata, au dublat masurile de paza. Strada e necontenit patrulata în timpul noptii; un sergent, în civil, îsi va cauta tot timpul de lucru în dreptul ferestrei dumitale - ca acum, adauga coborând glasul - iar noptile, plantonul va dormi pe un pat de campanie, pe culoar, în dreptul usii.
Se ridica din fotoliu si începu sa se plimbe, trecând absent, dintr-o mâna în alta, caietul cu note. Apoi se opri brusc în fata lui si-l privi, adânc, în ochi.
- Dar dumneata cum explici aceasta serie de coincidente: pentru întâia oara ai avut o insomnie urmata, cum ai marturisit, de prima criza de somnambulism din viata dumitale; în timpul crizei te îndrepti catre rondul de trandafiri, exact în locul unde, dincolo de zid, te astepta o masina cu farurile stinse... O masina care, adauga dupa câteva clipe, dispare îndata ce s-a dat alarma... Cum explici?
Înalta din umeri, descurajat.
- Nu înteleg nimic... Pâna saptamâna trecuta îmi venea greu sa recunosc ca, într-adevar, am confundat unele visuri cu starea de veghe, dar a trebuit sa ma las convins de anumite evidente... Dar, de data aceasta, criza de somnambulism, masina care ma astepta...
Profesorul deschise servieta aproape plina si introduse cu grija caietul între reviste si brosuri.
- Ca sa repet si eu expresia dumitale de adineauri, daca nu te-as cunoaste din albumele de familie, daca nu ti-as fi vazut fotografiile de la treizeci la saizeci si ceva de ani, as fi fost gata sa admit ipoteza Sigurantei: ca esti cine crede Siguranta ca esti...
"De ce te framânti? se asculta gândind îndata ce stinse lumina. Totul se desfasoara normal. Asa trebuia sa se întâmple: sa fii confundat cu altii, sa se creada ca nu mai poti distinge visul de realitate, si alte confuzii de acest fel. Nu se putea gasi un camuflaj mai bun. Pâna la urma ai sa te convingi ca nu e nici o

primejdie, ca ti se poarta de grija..."
Se întrerupse si, dupa o scurta pauza, sopti: "Cine îmi poarta de grija?" Astepta câteva clipe. Se trezi întrebând pe un ton pe care nu si-l cunostea: "Credeai ca toate prin care ai trecut se datoresc hazardului?" "Nu e vorba ce cred sau nu cred eu, se întrerupse iritat. Cine îmi poarta de grija?..." Astepta din nou câtva timp, cu teama. Apoi se auzi: "Ai sa afli mai târziu. Nu asta intereseaza acum... De altfel, ai ghicit ceva, ai ghicit mai demult, dar nu îndraznesti sa recunosti. Altminteri, de ce nu vorbesti niciodata Profesorului de anumite gânduri si nici nu pomenesti de ele în caiet? Daca n-ai sti ca exista si altceva, de ce nu faci nici o aluzie la tot ce-ai descoperit în ultimele doua saptamâni?... Dar sa revin la întrebarea mea", încerca sa-si întrerupa gândul. Astepta câtva timp, si când i se parea ca începe sa distinga raspunsul, adormi.
"E mai bine sa stam de vorba în vis, auzi. Dormind, întelegi mai repede si mai profund. Spuneai Profesorului ca, în somn, îti continui studiile din timpul zilei. De fapt, te-ai convins de mult ca nu e întotdeauna adevarat. N-ai învatat nimic în somn, nici veghind. Treptat, treptat te-ai trezit ca stapânesti limba chineza, asa cum ai sa descoperi mai târziu ca stapânesti alte limbi care te intereseaza. Nu mai îndraznesti sa crezi ca îti amintesti, acum, ce-ai învatat în tinerete si ai uitat. Gândeste-te la gramatica albaneza..."
Amintirea acestei întâmplari fu atât de brutala, încât se trezi din somn si aprinse lumina. Nu-i venise sa creada, si nu credea nici acum, o saptamâna dupa descoperire. Stia ca nu studiase niciodata limba albaneza. Cumparase gramatica lui G. Meyer cu vreo 20 de ani înainte, dar nu citise decât prefata. Nu o mai consultase de atunci. Si totusi, când desfacu unul din pachetele sosite de la Piatra si dadu cu ochii de ea, o deschise la întâmplare, catre sfârsit, si începu sa citeasca. Cu emotie si spaima, îsi dadu seama ca întelege tot. Cauta traducerea paragrafului si se convinse: nici o greseala... Coborî din pat si se îndrepta spre biblioteca. Voia cu orice pret sa mai verifice o data. Atunci auzi un glas necunoscut de afara, în dreptul ferestrei deschise:
- Dar dumneata nu dormi?
Se reîntoarse în pat, închise ochii cu furie, strângându-si pleoapele, si repeta, în soapta:
- Nu trebuie sa ma mai gândesc! Sa nu ma gândesc la nimic!...
- Asta ti-o tot spun din prima noapte de la spital, auzi.
I se parea ca începe sa înteleaga ce i s-a întâmplat. Imensa concentrare de electricitate care, explodând chiar deasupra lui, l-a strabatut, i-a regenerat întreg organismul si i-a amplificat fabulos toate facultatile mentale. Dar aceasta descarcare electrica a facut de asemenea posibila aparitia unei noi personalitati, un fel de "dublu", o persoana pe care o asculta vorbindu-i mai ales în timpul somnului si cu care uneori discuta amical sau în contradictoriu. Este probabil ca aceasta noua personalitate s-a alcatuit treptat, în timpul convalescentei, din cele mai adânci straturi ale inconstientului. De câte ori îsi repeta aceasta explicatie, se auzea gândind: "Foarte exact! Formula Ť dubluluiť e corecta si utila. Dar nu te grabi s-o comunici Profesorului..."
Se întreba, amuzat si iritat totodata, de ce-si repeta mereu asemenea invitatie la precautie, când se hotarâse de mult sa nu atinga aceasta problema (de fapt, nici

macar nu fusese nevoit sa ia o hotarâre: stia ca nu putea face altfel). În convorbiri, Profesorul revenea neîncetat asupra hipermneziei si detasarii lui progresive de trecut.
- Am putea sa-ti aducem manuscrisele si mapele cu note, îi propuse de curând. Cu posibilitatile pe care le ai acum la dispozitie, ai putea încheia lucrarea în câteva luni...
Ridicase amândoua bratele în sus:
- Nu! Nu! exclamase aproape în panica. Nu mai ma intereseaza!...
Profesorul îl privise surprins, oarecum dezamagit:
- Este totusi opera dumitale de-o viata întreaga...
- Ar trebui rescrisa de la prima la ultima pagina, si nu cred ca merita... Trebuie sa ramâna ce-a fost pâna acum: opus imperfectum. Dar voiam sa va întreb ceva, continua ca si cum ar fi vrut sa schimbe cât mai repede subiectul, desi mi-e teama ca o sa par indiscret. Ce mi s-a întâmplat în ultima saptamâna? Ce-au raportat plantonul si toti ceilalti?
Profesorul se ridica din fotoliu si se îndrepta spre fereastra. Se reîntoarse dupa câteva clipe, gânditor.
- Stiu sa se faca nevazuti când trebuie, dar sunt toti la datorie, spuse. N-au raportat nimic senzational: doar ca aprinzi lumina de mai multe ori pe noapte, o aprinzi si o stingi foarte repede, dupa câteva minute... Asa cel putin mi s-a spus. Dar banuiesc ca nu-mi spun tot, adauga coborând glasul. Banuiesc ca au aflat ceva, destul de important, sau sunt pe cale sa descopere...
- În legatura cu mine? întreba izbutind sa-si stapâneasca emotia.
Profesorul sovai câteva clipe, apoi se ridica brusc si se apropie din nou de fereastra.
- Nu stiu, raspunse târziu. S-ar putea sa nu fie numai în legatura cu dumneata...
În dimineata de 3 august veni sa-l vada pe neasteptate.
- Nu stiu daca trebuie sa ne bucuram sau nu. Afla ca ai devenit celebru în Statele Unite. O revista ilustrata a publicat chiar un articol interviu evident apocrif: Cum am fost lovit de trasnet. Articolul a facut senzatie si a fost reprodus si tradus pretutindeni. De la Directia presei am fost informat ca trei corespondenti ai unor mari ziare americane au sosit aseara si vor neaparat sa stea de vorba cu dumneata. Li s-a raspuns ca, deocamdata, doctorii se opun oricarei vizite... Dar cât timp o sa ne mai putem ascunde? Este probabil ca la ora asta gazetarii si-au început deja ancheta. Internii si infirmierele au sa le povesteasca tot ce stiu, si multe altele pe deasupra. Si se vor gasi informatori si de aici, adauga coborând usor glasul. În privinta fotografiilor, nu-mi fac iluzii: ai fost desigur fotografiat de nenumarate ori, plimbându-te prin parc, stând la fereastra, poate chiar întins în pat. Dar vad ca vestea nu te impresioneaza prea mult, adauga dupa ce-l privi lung. Nu spui nimic...
- Asteptam urmarea...
Profesorul se apropie de el, continuând sa-l priveasca adânc în ochi.
- De unde stii ca exista o urmare? întreba.
- Mi-am închipuit dupa nervozitatea dumneavoastra. Nu v-am vazut niciodata atât de nervos.
Profesorul ridica din umeri si zâmbi amar.

- Nu m-ai vazut dumneata, dar sunt destul de nervos... Sa revenim însa la cazul dumitale. S-au ivit o seama de complicatii, mai ales în cele doua saptamâni cât am lipsit.
- Din cauza mea? întreba.
- Nici din cauza dumitale si nici dintr-a mea... Dumneata ai ramas aproape tot timpul aici în camera. (Stiu asta pentru ca telefonam aproape în fiecare zi...) În ceea ce ma priveste, în cele doua saptamâni petrecute la Predeal, n-am discutat cazul dumitale decât cu câtiva colegi, de a caror discretie nu ma pot îndoi... Dar s-a întâmplat altceva, continua ridicându-se iar din fotoliu. Mai întâi, domnisoara de la numarul sase, agenta pe care ne-a impus-o Siguranta, a disparut acum vreo zece zile. Siguranta banuia de mult ca era o agenta dubla, dar nu banuia ca era în slujba Gestapoului...
- Ciudat, sopti. Dar cum s-a putut afla asa repede?
- Pentru ca a fost descoperita reteaua din care facea parte si au fost arestati cei trei agenti care te-au asteptat, câteva nopti, în masina cu farurile stinse. Siguranta ghicise: trebuia sa fii rapit si trecut peste granita în Germania. Se înselase însa asupra identitatii: nu era vorba de un sef legionar, era vorba de dumneata.
- Dar de ce? întreba zâmbind.
Profesorul se îndrepta spre fereastra, dar se întoarse brusc si îl privi câteva clipe curios, parca ar fi asteptat sa mai adauge ceva.
- Pentru ca esti asa cum esti, dupa toate câte ti s-au întâmplat. Nu mi-am facut niciodata prea multe iluzii, continua începând sa se plimbe încet, între usa si fotoliu. Stiam ca într-o zi are sa afle. De aceea am si informat în mai multe rânduri La Presse medicale. Voiam ca ceea ce se putea afla sa se afle direct de la sursa. Evident, n-am spus tot; m-am multumit sa raportez etapele restabilirii fizice si intelectuale; doar o aluzie, si aceea destul de obscura, la regenerare si întinerire. Si nimic despre hipermnezie... Dar s-a aflat tot; si despre memoria dumitale fenomenala, si faptul ca ai recuperat toate limbile pe care le-ai învatat în tinerete. Ai devenit deci cel mai pretios exemplar uman care exista astazi pe tot globul. Toate facultatile de medicina din lume ar vrea sa dispuna, macar temporar, de dumneata...
- Un fel de cobai? întreba zâmbind.
- În anumite cazuri, da, un cobai. Dispunând de informatiile transmise, de domnisoara de la numarul sase, e usor de înteles de ce Gestapoul vrea cu orice pret sa te rapeasca.
Ramase câtva timp pe gânduri, apoi fata i se lumina pe neasteptate de un mare zâmbet:
- Tovarasa dumitale de o noapte, sau mai multe...
- Mi-e teama ca au fost mai multe, recunoscu rosind.
- Tovarasa dumitale era mai inteligenta decât o socotea Siguranta. Nu s-a multumit sa verifice potentialul erotic si, profitând de conditia parasomnambulica în care te aflai, sa te descoasa, încercând sa-ti descifreze identitatea. A procedat stiintific: a înregistrat la un magnetofon minuscul toate convorbirile, de fapt, lungile dumitale monologuri, si le-a transmis Sigurantei. Dar a remarcat si altceva; bunaoara, ca recitai poezii în foarte multe limbi, si când ti-a pus câteva

întrebari în limba germana, apoi în ruseste, i-ai raspuns fara nici o dificultate în limbile în care te întreba. Apoi, dupa ce-ai primit cartile, a facut o lista de toate gramaticile si dictionarele pe care le consultai. Prudenta, a pastrat toate aceste informatii pentru sefii ei din Germania. Este probabil ca ascultând benzile înregistrate cineva, sus de tot, din Gestapo, a decis rapirea dumitale...
- Înteleg, spuse frecându-si fruntea.
Profesorul se opri în dreptul ferestrei deschise, privind lung parcul.
- Evident, începu târziu, paza s-a înzecit. Probabil ca nu ti-ai dat seama, dar de câteva zile, multe din camerele vecine sunt ocupate de agenti. Iar în timpul noptii, banuiesti cum e patrulata strada... Si cu toate acestea, relua dupa o pauza, în curând va trebui sa fii evacuat de aici.
- Pacat, spuse. Ma învatasem... si-mi placea.
- Am fost sfatuit sa începem deja camuflarea dumitale. Deocamdata, îti lasi sa-ti creasca mustata, cât mai groasa si mai neîngrijita. Mi s-a spus ca vor încerca sa-ti modifice figura, evident. Îmi închipui ca îti vor vopsi parul, îti vor schimba coafura, în asa fel încât sa nu mai semeni cu fotografiile care au fost desigur luate în ultimele saptamâni. M-au asigurat ca-ti pot adauga zece, cincisprezece ani. Când vei parasi clinica, vei arata ca un barbat trecut de patruzeci de ani...
Se opri, extenuat, si se aseza în fotoliu.
- Din fericire, adauga târziu, nu s-au mai repetat crizele de parasomnambulism, sau ce-or fi fost. Asa cel putin mi-au spus...
Ziua se vestea fierbinte. Îsi scoase cazaca si îmbraca cea mai subtire pijama pe care o gasise în dulap. Apoi se întinse în pat. "Evident, se auzi gândind, stii foarte bine ca n-a fost somnambulism. Te-ai comportat asa cum trebuia, ca sa cream confuziile necesare. Dar de acum n-o sa mai avem nevoie de ele..."
- "Dublul", sopti zâmbind. Raspunde întotdeauna la întrebarile pe care ma pregatesc sa le pun. Ca un adevarat înger pazitor...
- Si aceasta formula e corecta si utila.
- Mai sunt si altele? întreba.
- Multe. Unele din ele anacronice sau iesite din uz, altele înca destul de actuale, mai ales acolo unde teologia si practica crestina au stiut sa pastreze traditiile mitologice imemoriale.
- Bunaoara? întreba, zâmbind amuzat.
- Bunaoara, alaturi de îngeri si îngeri pazitori, puteri, arhangheli, serafimi, heruvimi. Fiinte prin excelenta intermediare.
- Intermediare între constient si inconstient.
- Evident. Dar, si între natura si om, între om si divinitate, ratiune si eros, feminin si masculin, întuneric si lumina, materie si spirit...
Se trezi ca râde si se ridica în capul oaselor. Câteva clipe privi cu atentie în jurul lui, apoi sopti, pronuntând rar cuvintele:
- Ajungem deci la vechea mea pasiune: filozofia. Oare vom reusi vreodata sa demonstram logic realitatea lumii exterioare? Metafizica idealista mi se pare si astazi singura constructie perfect coerenta...
- Ne-am departat de la discutia noastra, îsi auzi din nou gândul. Problema nu era realitatea lumii exterioare, ci realitatea obiectiva a "dublului" sau a îngerului pazitor, alege termenul care îti convine. Este adevarat?

- Foarte adevarat. Nu pot crede în realitatea obiectiva a persoanei cu care stau de vorba; o consider "dublul" meu.
- Într-un anumit fel, asa si este. Dar asta nu înseamna ca nu exista în chip obiectiv, independent de constiinta a carei proiectie se arata a fi...
- Mi-ar placea sa ma las convins, dar...
- Stiu, în controversele metafizice probele empirice nu au valoare. Dar nu ti-ar placea sa primesti chiar acum, într-o clipa, doua, câtiva trandafiri proaspat culesi din gradina?
- Trandafiri! exclama cu emotie si oarecare teama. Întotdeauna mi-au placut trandafirii...
- Unde vrei sa-i asezi? în nici un caz în pahar...
- Nu, raspunse. În nici un caz în pahar. Dar un trandafir în mâna dreapta, asa cum o tin acum, deschisa, si altul pe genunchi, si al treilea, hai sa spunem...
În acea clipa se trezi ca tine între degete un foarte frumos trandafir de culoarea sângelui proaspat, si pe genunchi, într-un echilibru instabil, se clatina un altul.
- Si al treilea? se auzi gândind. Unde vrei sa asez al treilea trandafir?
- Lucrurile sunt mult mai grave decât ne asteptam, auzi glasul Profesorului.
I se paru ca-l aude printr-o perdea groasa, sau venit de foarte departe. Si totusi era în fata lui, în fotoliu, cu servieta pe genunchi.
- Mult mai grave decât ne asteptam? repeta absent. Profesorul se ridica, se apropie de el si-i puse mâna pe frunte.
- Nu te simti bine? îl întreba. Ai avut cumva o noapte proasta?
- Nu, nu. Dar chiar în momentul când intrati pe usa, mi s-a parut... În sfârsit...
- Trebuie sa-ti vorbesc de ceva urgent si foarte important, continua Profesorul. Ti-ai revenit? Crezi ca ma poti asculta?
Îsi trecu încet mâna pe frunte, si, cu un efort, izbuti sa zâmbeasca.
- Sunt chiar foarte curios sa va ascult. Profesorul se reaseza în fotoliu.
- Spuneam ca situatia e mai grava decât o banuiam pentru ca acum stim precis ca Gestapoul va încerca orice - orice, repeta subliniind cuvântul - ca sa puna mâna pe dumneata. Ai sa întelegi îndata de ce. Printre intimii lui Goebbels se afla si un personaj enigmatic si ambiguu, un anume doctor Rudolf, care, de câtiva ani, a elaborat o teorie la prima vedere fantastica, dar care cuprinde si anumite elemente stiintifice. El crede, anume, ca electrocutarea printr-un curent de cel putin un milion de volti poate produce o mutatie radicala a speciei umane. Nu numai ca cel supus unei asemenea descarcari electrice nu e ucis, dar e complet regenerat. Cum s-au petrecut lucrurile în cazul dumitale, adauga. Din fericire, sau nefericire, aceasta ipoteza nu poate fi verificata experimental. Rudolf recunoaste ca nu poate preciza densitatea curentului electric necesar mutatiei; sustine doar ca trebuie sa treaca de un milion de volti, sa ajunga chiar la doua milioane... Întelegi acum interesul pe care-l prezinta cazul dumitale.
- Înteleg, repeta absent.
- Toate informatiile pe care le-au avut despre dumneata, si au avut destule, îi confirma ipoteza. Câtiva din anturajul lui Goebbels sunt entuziasmati. S-au facut interventii si pe cale diplomatica, în numele stiintei, spre binele umanitatii, si celelalte. Mai multe universitati si institute stiintifice ne-au invitat pentru o serie de conferinte, pe mine, pe dumneata, pe doctorul Gavrila, pe cine altcineva am voi

sa luam; într-un cuvânt, vor sa te împrumutam pentru o perioada de timp. Si pentru ca ne lasam greu, Gestapoul are mâna libera. Se opri, parca si-ar fi pierdut deodata rasuflarea. Pentru întâia oara i se paru obosit, îmbatrânit.
- A trebuit sa le cedam copii dupa rapoartele facute în primele saptamâni, la spital. Lucrul se obisnuieste, si nu puteam refuza. Evident, n-am comunicat tot. În ceea ce priveste materialele mai recente, printre altele, fotocopiile caietului dumitale de însemnari si copiile benzilor de magnetofon, toate acestea au fost expediate la Paris. Le studiaza acum Bernard si colaboratorii lui, iar mai târziu vor fi depuse la unul din laboratoarele Fundatiei Rockefeller... Dar vad ca nu mai asculti, adauga ridicându-se din fotoliu. Esti obosit. O sa afli restul data viitoare.
Restul i se parea interminabil. Si uneori i se parea fara interes, iar alteori i se parea ca asculta lucruri pe care le aflase deja, desi nu putea preciza când si cu ce prilej. L-au amuzat îndeosebi cercetarile facute în legatura cu trasnetul din noaptea învierii. Cum de s-a aflat ca aversa n-a depasit un anumit perimetru si ca n-a cazut decât un singur trasnet si într-un fel destul de neobisnuit, pentru ca credinciosii care asteptau în tinda bisericii vazusera fulgerul asemenea unei nesfârsite sulite incandescente? În orice caz, alaturi de specialistii trimisi de doctorul Rudolf, care adunau tot felul de informatii în legatura cu forma si intensitatea luminoasa a fulgerului, venise si un faimos diletant autor al câtorva studii despre etrusca disciplina. În mai putin de o saptamâna izbutise sa reconstituie perimetrul batut de ploaie si interpreta acum simbolismul spatiului unde cazuse trasnetul.
- Dar anchetele si cercetarile acestea n-au decât o valoare anecdotica, continuase Profesorul. Singurul lucru grav este decizia doctorului Rudolf de a începe experientele de electrocutare îndata ce vor completa dosarul prin câteva convorbiri cu dumneata.
- Dar ce le-as putea spune mai mult? întreba.
- Asta n-o stie nimeni. Poate ca suplimentul de informatie l-ar obtine prin anumite experiente de laborator; producând, bunaoara, o serie de fulgere artificiale si sperând ca vei recunoaste, dupa intensitatea incandescentei, fulgerul care te-a lovit pe dumneata. Poate vor sa afle chiar din gura du-mitale ce-ai simtit în acea clipa si de ce afirmi ca te-ai simtit aspirat ca de un ciclon fierbinte izbucnit chiar în crestetul capului. Nu stiu. Se banuieste însa ca experientele de electrocutare vor fi facute cu detinutii politici. Si crima aceasta trebuie cu orice pret evitata...
Îsi lasase sa-i creasca mustata, asa cum i se spusese, groasa si neîngrijita.
- Modificarea figurii va avea loc mai târziu, îi spuse în seara de 25 septembrie.
Îsi stapânea greu emotia.
- Chamberlain si Daladier sunt la Munchen, spuse intrând. Totul se poate întâmpla de la o zi la alta. Cei care se ocupa de dumneata au schimbat planul, relua târziu, asezându-se în fotoliu. Vei fi evacuat noaptea, în mare secret, dar în asa fel încât ceilalti sa afle, mai precis, sa vada masina cu care vei fi transportat. Apoi, la douazeci, douazeci si cinci de kilometri...
- Cred ca am ghicit restul, îl întrerupse zâmbind. La douazeci-douazeci si cinci de kilometri de Bucuresti va fi înscenat accidentul...
- Exact. Vor fi chiar si câtiva martori. Presa va vorbi de un accident ca oricare altul, în care au pierit carbonizati trei barbati. Dar diversele servicii de informatii

vor afla ca victimele erau dumneata si cei doi agenti care te însoteau, în drum spre o destinatie necunoscuta. Se va lasa sa se înteleaga ca voia sa te puna la adapost într-un loc foarte sigur. Asa se va întâmpla, de altfel, relua dupa o pauza. Nu stiu unde vei fi ascuns. Dar acolo ti se vor face modificarile de care-ti vorbeam. Cel mai târziu într-o luna, cu pasaport în regula, vei fi transportat la Geneva, nu stiu cum, nu mi s-a spus. Bernard a propus Geneva; crede ca în momentul de fata Parisul nu e locul cel mai sigur. Dar va veni sa te vada cât de curând. Voi veni si eu, adauga târziu. Cel putin, asa sper...

III

Pe Profesor n-a mai apucat sa-l vada. A murit la sfârsitul lui octombrie. Îi fusese teama ca asa se va întâmpla din ziua când, abia intrat în odaie, izbucnise: "Lucrurile sunt mult mai grave decât ne asteptam!"... Îl vazuse atunci cum îsi apasa mâna pe inima si se prabuseste, gemând, apoi auzi un tipat, usi trimite, pasi repezi departându-se pe scara. De-abia când se apropie de el si-l întreba: "Nu te simti bine? Ai avut cumva o noapte proasta?" îsi reveni. Dar de atunci viziunea îl urmarea necontenit. Când doctorul Bernard îi spuse: "Am sa-ti dau o veste trista", era gata sa raspunda: "Stiu, a murit Profesorul..."
Doctorul Bernard venea sa-l vada cel putin o data pe luna. Ramâneau aproape toata ziua împreuna. Uneori, dupa ce-l ascultase raspunzând la anumite întrebari, apropia magnetofonul si îl ruga sa repete. Din fericire erau întrebari în legatura cu memoria, cu modificarea comportamentului (relatiile fata de oameni, de animale, de întâmplari, comparate cu felul lui anterior de a se purta), cu readaptarea personalitatii la o situatie paradoxala (crede ca s-ar mai putea îndragosti, ca atunci când avusese aceeasi vârsta pe care a redobândit-o acum?), întrebari la care putea raspunde fara teama. Bernard îi aducea, de fiecare data, o suma de bani (din fondul pus la dispozitie de Fundatia Rockefeller, precizase). Si tot el îi facilitase înscrierea la universitate, încredintându-i sarcina de a coordona materialele pentru o istorie a psihologiei medicale.
Dupa ocuparea Frantei, ramasese multa vreme fara vesti, desi, pâna în decembrie 1942, continua sa primeasca, la fiecare trei luni, un cec, direct de la Fundatia Rockefeller. La începutul lui 1943 îi parveni o scrisoare a doctorului Bernard expediata din Portugalia. Îl anunta ca îi va scrie curând "o lunga scrisoare, caci sunt multe de povestit". Dar nu primi nimic. De-abia dupa eliberarea Frantei, adresându-se unuia din asistenti, afla ca profesorul Bernard murise într-un accident de avion, în Maroc, în februarie 1943.
Se ducea în fiecare zi la biblioteca si cerea multe carti si colectii de reviste vechi. Le rasfoia cu atentie, lua note, redacta fisele bibliografice, dar toata munca aceasta alcatuia un camuflaj. Îndata ce citea primele rânduri, stia ce va urma; fara sa înteleaga procesul de anamneza (cum se obisnuise sa-l numeasca), orice text pe care-l avea în fata, daca dorea sa-i afle continutul, descoperea ca-l cunoaste. Câtva timp dupa ce începuse lucrul la biblioteca, avusese un vis lung si dramatic, pe care si-l amintea numai fragmentar, pentru ca, trezindu-se de mai

multe ori, îl întrerupsese. Îl impresionase mai ales acest amanunt: în urma electrocutarii, activitatea lui mentala anticipeaza oarecum conditia pe care o vor dobândi oamenii dupa câteva zeci de mii de ani. Principala caracteristica a noii umanitati va fi structura vietii psihomentale: tot ce fusese cândva gândit sau înfaptuit de oameni, exprimat oral sau în scris, era recuperat printr-un anumit exercitiu de concentrare. De fapt, educatia va consta, atunci, în învatarea acestei metode sub controlul instructorilor.
"Pe scurt, sunt un mutant, îsi spuse, desteptându-se. Anticipez existenta omului postistoric. Ca într-un roman de science-fiction", adauga zâmbind amuzat. Asemenea reflectii ironice le facea în primul rând pentru "puterile" care-i purtau de grija. "Într-un anumit sens, e adevarat, se auzi gândind. Dar spre deosebire de personajele romanelor de science-fiction, ti-ai pastrat libertatea de a accepta sau refuza aceasta noua conditie. În clipa când, pentru un motiv sau altul, ai dori sa reintegrezi cealalta conditie, esti liber s-o faci..."
Respira adânc. "Deci, sunt liber! exclama dupa ce privi cu atentie în jurul lui. Sunt liber... Si totusi..." Dar nu îndrazni sa-si continue gândul.
Înca din 1939 se hotarâse sa descrie într-un caiet special ultimele lui experiente. Începuse prin a comenta acest fapt (care, i se parea, ar putea confirma "umanitatea omului postistoric"); cunoasterea spontana, într-un anumit sens automata, nu anuleaza interesul cercetarii, nici bucuria descoperirii. Alese un exemplu usor de verificat: placerea cu care iubitorul de poezie citeste un poem pe care-l cunoaste aproape pe dinafara. L-ar putea recita, si, totusi, uneori, prefera sa-l citeasca. Pentru ca aceasta noua lectura îi da prilejul sa descopere frumuseti si întelesuri pe care nu le banuise pâna atunci. Tot asa, aceasta imensa stiinta pe care o primise de-a gata, toate limbile si literaturile pe care se trezise ca le cunoaste nu i-au stirbit bucuria de a le învata si cerceta.
Recitite dupa câtiva ani, unele fraze îl încântau: "Nu înveti bine si cu placere decât ceea ce cunosti deja." Sau: "Nu ma comparati cu un calculator electronic. Ca si mine, daca a fost corect alimentat, calculatorul poate recita Odiseea sau Eneida; dar eu le recit altfel de fiecare data." Sau: "Beatitudinile pe care le poate oferi orice creatie culturala (precizez: creatie culturala, nu numai artistica) sunt ilimitate."
Îsi amintea întotdeauna cu emotie misterioasa epifanie a celor doi trandafiri. Dar, la rastimpuri, îi placea sa-i conteste validitatea de argument filozofic. Urmau atunci lungi dialoguri care-l încântau; îsi fagaduise chiar sa le scrie, mai ales pentru valoarea lor (i se parea) literara. Ultima data însa, dialogul se încheiase destul de repede, si chiar abrupt. "În fond, îsi repetase în acea seara din iarna lui 1944, asemenea fenomene parapsihologice pot fi efectul unor forte pe care nu le cunoastem, dar pe care le poate controla inconstientul." "E foarte adevarat, se auzise gândind. Orice actiune este efectuata printr-o forta mai mult sau mai putin cunoscuta. Dar, dupa atâtea experiente, ar trebui sa-ti revizuiesti principiile filozofice. Banuiesti la ce fac aluzie..." "Cred ca da", recunoscu zâmbind.
De mai multe ori în ultimii ani ai razboiului descoperise ca rezervele de la banca erau pe sfârsite. Începea sa astepte, curios si totodata nerabdator, solutia crizei. Prima oara primi un mandat de 1.000 de franci de la o persoana de care nu auzise niciodata. Scrisoarea de multumire se întoarse cu indicatia: "Necunoscut

la aceasta adresa." Alta data se întâlni întâmplator, în restaurantul garii, cu o colega. Aflând ca pleaca pentru o saptamâna la Monte Carlo, o ruga sa intre, a treia zi, în Cazino, la ora 7 seara (dar insistase, exact la ora 7), si, la prima masa din primul salon de ruleta, sa puna 100 de franci pe un anumit numar. O ruga sa pastreze secretul si repeta rugamintea dupa ce tânara îi aduse emotionata 3.600 de franci.
Îl pasionase îndeosebi ultima întâmplare. (La ea se gândise întâi auzind: "Banuiesti la ce fac aluzie...") Trecea prin dreptul celor trei vitrine ale magazinului de timbre, asa cum facea de câte ori se întorcea de la biblioteca. De data aceasta fara sa înteleaga de ce, se opri si începu sa priveasca, la întâmplare. Filatelia nu-l interesase niciodata si se întreba de ce nu se poate desparti de una din vitrine, aparent cea mai putin atragatoare. Când dadu cu ochii de un album vechi si modest ca înfatisare, întelese ca trebuie sa-l cumpere. Costa 5 franci. Ajuns acasa, începu sa-l rasfoiasca, atent, curios, desi nu stia ce cauta. Fusese fara îndoiala albumul unui începator, poate al unui licean. Chiar un nepriceput ca el îsi dadea seama ca timbrele sunt recente si banale. Deodata se hotarî si, cu o lama de ras, începu sa taie cartoanele. Desprinse cu mare grija câteva plicuri de celofan, pline cu timbre vechi. Era usor de ghicit ce se întâmplase: cineva, persecutat de regim, încercase si izbutise sa scoata astfel din Germania un mare numar de timbre rare.
Reveni a doua zi si întreba pe patronul magazinului daca îsi aminteste cine i-a vândut albumul. Nu stia; îl cumparase într-un lot de albume vechi, la o licitatie, cu câtiva ani în urma. Când îi arata timbrele desprinse din cartonaje, negustorul pali.
- Asemenea raritati nu s-au mai vazut de mult, spuse, nici în Elvetia, nici în alta tara.
Daca le-ar vinde acum, adauga, ar putea lua cel putin 100.000 de franci. Dar daca mai asteapta, la o licitatie internationala ar putea obtine chiar 200.000...
- Dar fiind ca le-am cumparat pe nimic de la dumneata, socotesc ca se cuvine sa împartim pe jumatate. Dar acum am nevoie de câteva mii de franci. Restul, pe masura ce vinzi timbrele, mi-l depui la banca...
"Cât l-ar fi pasionat pe Leibniz asemenea întâmplari! îsi spuse zâmbind. Sa te simti obligat sa-ti revizuiesti principiile filozofice pentru ca, pentru ca în chip misterios..."
Începând din 1942 întelesese ca versiunea accidentului nu mai era acceptata nici de Gestapo, nici de alte servicii de informatii care, pentru motive diferite, se interesau de cazul lui. Foarte probabil, se facusera indiscretii la Bucuresti, coroborate ulterior cu anumite amanunte obtinute la Paris, din cercul asistentilor lui Bernard. Dar daca se aflase ca traieste la Geneva, nu se stia cum arata si nu i se cunostea numele. Spre surpriza lui, descoperise într-o seara, iesind de la cafenea, ca este urmarit. Reusi sa-si piarda urma si petrecu o saptamâna într-un sat în apropiere de Lucerna. Curând dupa ce se întoarse, incidentul se repeta: doi barbati fara vârsta, îmbracati în macferlane, îl asteptau în fata bibliotecii. Unul din bibliotecari cobora tocmai atunci; îl ruga sa-i îngaduie sa-l însoteasca. Dupa câtva timp, când bibliotecarul nu se mai putea îndoi ca într-adevar erau urmariti, s-au urcat într-un taxi. Un cumnat al bibliotecarului era functionar la Serviciul strainilor. De la el a aflat mai târziu ca fusese confundat cu un agent secret si i s-

a comunicat numarul de telefon la care putea chema în caz de nevoie. Îl amuza faptul ca, desi îl cauta Gestapoul si probabil si alte servicii, riscurile imediate se datorau confuziei cu un banal informator sau agent secret...
Înca din primul an, sfatuit de doctorul Bernard, îsi depunea caietele cu însemnari personale într-un safe la banca. Apoi renuntase la caiete; scria într-un bloc, pe care-l purta tot timpul cu el. Anumite pagini, continând marturisiri prea intime, le depunea în safe îndata ce le scria.
Chiar în seara când se refugiase lânga Lucerna, se hotarî sa completeze notele autobiografice:
"Nu sunt un clairvoyant, nici oculist, si nu fac parte din nici o societate secreta. Unul din documentele depuse în safe rezuma viata pe care am început-o în primavara lui 1938. Primele experiente au fost descrise si analizate în rapoartele profesorilor Roman Stanciulescu si Gilbert Bernard si expediate de acesta din urma unui laborator al Fundatiei Rockefeller. Dar ele nu privesc decât aspectele exterioare ale procesului de mutatie, declansat în aprilie 1939. Le mentionez totusi pentru ca valideaza în chip cât se poate de stiintific informatiile pe care le contin celelalte documente depuse în safe.
Nu ma îndoiesc ca eventualul cercetator, începând sa parcurga documentele citite, îsi va pune aceeasi întrebare pe care mi-am pus-o si eu, de multe ori, în ultimii ani: de ce eu? de ce aceasta mutatie mi s-a întâmplat tocmai mie? Din scurta autobiografie care se gaseste în mapa A, se va vedea clar ca, chiar înainte de a fi amenintat de amnezie totala, nu izbutisem sa fac mare lucru. Am fost pasionat, din tinerete, de multe stiinte si discipline, dar în afara de o imensa lectura, n-am realizat nimic. Atunci, de ce eu? Nu stiu. Poate pentru ca nu am familie. Exista, desigur, multi alti intelectuali fara familie; poate ca eu am fost ales pentru ca am dorit, în tinerete, sa posed o stiinta universala, si atunci, chiar în momentul când eram pe punctul de a-mi pierde complet memoria, mi s-a daruit o stiinta universala cum nu va fi accesibila omului decât peste multe mii de ani...
Am scris aceasta nota pentru ca, daca, împotriva tuturor previziunilor, as disparea acum, tin sa se stie ca n-am nici un merit, si nici o raspundere, în procesul de mutatie pe care l-am descris cât se poate de amanuntit în caietele grupate în mapa A."
A doua zi continua:
"Pentru motivele expuse în mapa B, am fost adus si Ť camuflat ť în Elvetia în octombrie 1938. Ca pâna astazi, 20 ianuarie 1943, n-am fost înca identificat (si eventual capturat), ar putea parea de neînteles. Eventualul cititor se va întreba cum de am putut trece neobservat atâtia ani, desi constituiam un caz exceptional: eram un mutant, dispuneam de mijloace de cunoastere înca inaccesibile omului. Întrebarea mi-am pus-o si eu, de câteva ori, prin anii 1938-39. Dar am înteles repede ca nu riscam sa ma tradez - si, deci, sa fiu identificat - pentru simplul motiv ca, fata de ceilalti, ma comportam ca un intelectual oarecare. Cum spuneam, mi-a fost teama, prin 1938-39, ca am sa ma tradez, stând de vorba cu profesorii si colegii mei de la Universitate: stiam mai mult ca oricare din ei si întelegeam lucruri pe care ei nici nu banuiau ca exista. Dar, spre surprinderea si marea mea usurare, am descoperit ca, în prezenta celorlalti, nu ma puteam arata asa cum eram; întocmai dupa cum, stând de vorba cu un copil,

un adult stie ca nu poate comunica - si deci nici nu încearca sa comunice - decât fapte si semnificatii accesibile capacitatii mentale a copilului. Aceasta continua camuflare a imenselor posibilitati care mi-au fost puse la dispozitie nu m-a silit sa duc o Ť viata dubla ť; în prezenta copiilor, nici parintii, nici pedagogii nu traiesc o Ť viata dubla ť.
Într-un anumit fel, experienta mea are o valoare exemplara. Daca cineva mi-ar spune ca exista printre noi sfinti, sau autentici magicieni, sau Boddhisattva sau orice alt fel de persoane înzestrate cu puteri miraculoase, l-as crede. Prin însusi modul lor de a exista, asemenea oameni nu pot fi recunoscuti de profani."
Începând din dimineata zilei de 1 noiembrie 1947, se hotarî sa nu-si mai scrie însemnarile în frantuzeste, ci într-o limba artificiala pe care o construise cu pasiune, aproape cu entuziasm, în ultimele luni. Îl încântau mai ales extraordinara suplete a gramaticii si posibilitatile infinite ale vocabularului (izbutise sa introduca în sistemul proliferarii pur etimologice un corectiv împrumutat din teoria ansamblurilor). Putea acum sa descrie situatii paradoxale, aparent contradictorii, imposibil de exprimat în limbile existente. Asa cum era construit, acest sistem lingvistic nu putea fi descifrat decât printr-un calculator electronic perfectionat; deci, socotea, nu înainte de 1980. Aceasta certitudine îi îngaduia sa destainuie fapte pe care nu îndraznise pâna atunci sa le marturiseasca în scris.
Ca de obicei dupa o dimineata consacrata lucrului, pleca sa se plimbe pe marginea lacului. La întoarcere, se opri la Cafe Albert. Îndata ce-l zari, chelnerul comanda cafeaua si sticla cu apa minerala. Îi aduse ziarele, dar nu avu timp sa le parcurga. Un barbat înalt, distins (parca ar fi coborât dintr-un tablou de Whistler, îsi spuse), înca destul de tânar, desi stilul vetust al costumului îi adauga cel putin cinci, sase ani, se opri în dreptul lui si-i ceru voie sa se aseze la masa.
- E curios ca ne întâlnim tocmai astazi, zi atât de importanta pentru dumneavoastra, spuse. Eu sunt contele de Saint-Germain. Cel putin, asa mi se spune, adauga cu un zâmbet amar. Dar nu e curioasa aceasta întâlnire, doar la câteva zile dupa descoperirea manuscriselor eseniene de la Marea Moarta? Desigur ca ati aflat si dumneavoastra...
- Doar ce-au scris ziarele, spuse.
Îl privi lung si zâmbi. Apoi ridica mâna în sus:
- Dubla, si fara zahar, preciza. Toate întâlnirile de acest fel, începu dupa ce chelnerul îi aduse cafeaua, toate întâlnirile între persoane incredibile, ca noi, au un aer de pastisa. Consecinta a literaturii proaste, pseudoocultista, adauga. Dar trebuie sa ne resemnam: nu se poate face nimic împotriva folclorului de mediocra calitate; legendele care încânta anumiti contemporani sunt de un gust detestabil... Îmi aduc aminte de o convorbire cu Mathila Ghyka, la Londra, în vara lui 1940. Era putin timp dupa caderea Frantei. Acest admirabil savant, scriitor si filozof (în paranteza fie spus, eu pretuiesc mult nu numai Le Nombre d’or, ca toata lumea, ci si romanul lui din tinerete, La Pluie d’etoiles), acest inegalabil Mathila Ghyka îmi spunea ca al doilea razboi mondial, care abia începuse, este, de fapt, un razboi ocult între doua societati secrete, si anume între Templieri si Cavalerii Teutoni... Daca un om de inteligenta si cultura lui Mathila Ghyka putea gândi astfel, nu e de mirare ca traditiile oculte sunt desconsiderate... Dar vad ca

nu spuneti nimic, adauga zâmbind.
- Va ascultam. Ma intereseaza...
- De altfel, nici nu e nevoie sa vorbiti prea mult. Am sa va rog doar, la sfârsit, sa-mi raspundeti la o întrebare... Nu pretind ca stiu cine sunteti, relua dupa o pauza. Dar suntem câtiva care, din 1939, stim ca existati. Faptul ca ati aparut deodata, si independent de traditiile pe care le cunoastem ne îndeamna sa credem, pe de o parte, ca aveti o misiune speciala, iar pe de alta parte, ca dispuneti de mijloace de cunoastere mult superioare celor care sunt la dispozitia noastra... Nu e nevoie sa confirmati tot ce va spun, adauga. Am venit sa va întâlnesc pentru ca descoperirea manuscriselor eseniene de la Marea Moarta este primul semn dintr-un sindrom bine cunoscut. Vor urma, destul de repede, si alte descoperiri, si în acelasi sens...
- Adica? îl întrerupse zâmbind.
Îl privi din nou lung, scrutator.
- Vad ca ma puneti la încercare. Poate aveti dreptate... Dar semnificatia descoperirilor este clara: manuscrisele de la Qumran reveleaza doctrinele esenienilor, comunitate secreta despre care nu se stie aproape nimic precis. De asemenea, manuscrisele gnostice descoperite de curând în Egipt, si înca nestudiate, vor revela anumite doctrine esoterice, ignorate timp de aproape optsprezece secole. Curând vor urma alte asemenea descoperiri dând la iveala alte traditii ramase secrete pâna în zilele noastre. Sindromul la care faceam aluzia aceasta este: revelarea în serie a doctrinelor secrete. Ceea ce înseamna apropierea Apocalipsului. Ciclul se încheie. Asta se stia mai demult, dar dupa Hiroshima stim felul în care se va încheia...
- Foarte adevarat, sopti absent.
- Întrebarea pe care voiam sa v-o pun este aceasta: dispunând de cunostintele care v-au fost transmise stiti ceva precis despre felul cum va fi organizata... Arca?
- Arca? întreba surprins. Va gânditi la o replica a corabiei lui Noe?
Celalt îl privi din nou, lung, curios si iritat totodata.
- Era numai o metafora, relua târziu. O metafora devenita cliseu, adauga. O gasiti în toata maculatura asa-zisa ocultista... Ma refeream la transmiterea traditiei. Stiu ca esentialul nu se pierde niciod
ata. Dar ma gândeam la celelalte, multe, care, desi nu reprezinta esentialul, mi se par totusi indispensabile unei existente cu adevarat umane; bunaoara, tezaurul artistic occidental, în primul rând muzica si poezia, dar si o parte din filozofia clasica, si anumite stiinte...
- Cred ca va închipuiti ce vor gândi despre stiinte acei câtiva supravietuitori ai cataclismului, îl întrerupse zâmbind. Probabil ca omul postistoric, cum am auzit ca i se spune, omul postistoric va fi alergic la stiinta cel putin o suta, doua de ani...
- E foarte probabil, continua. Dar ma gândeam la matematica... În sfârsit, cam asta voiam sa va întreb.
Ramase mult timp pe gânduri, sovaind.
- În masura în care am înteles întrebarea dumneavoastra, va pot spune doar ca...

- Multumesc, am înteles! exclama, neizbutind sa-si ascunda bucuria.
Se înclina profund, îi strânse mâna emotionat si se îndrepta spre usa. Îl privea cum se departeaza grabit, parca ar fi fost asteptat de cineva, chiar acolo, în strada.
- V-am facut de mai multe ori semn, spuse patronul coborând glasul, dar nu m-ati vazut. Era pe vremuri, un client al nostru; îl cunoaste toata lumea: Monsieur Olivier, dar unii îi spun doctor: doctor Olivier Brisson. A fost câtva timp institutor, dar într-o zi si-a parasit scoala si orasul fara sa anunte pe nimeni. Nu cred ca e în toate mintile. Intra în vorba cu oamenii si se prezinta contele de Saint-Germain...
Îsi reaminti de aceasta întâlnire când observa ca, într-un chip ciudat, scenariul începe sa se repete. Se împrietenise în acel an cu Linda Gray, o tânara californiana care, între altele, avea, pentru el, marea calitate de a nu cunoaste gelozia. Într-o seara, pe neasteptate, când înca nu umpluse a doua ceasca cu cafea, îi spuse:
- Am aflat ca erai bun prieten cu un faimos doctor francez...
- A murit, o întrerupse. A murit într-un accident de avion, în iarna lui 1943...
Tânara îsi aprinse tigarea si, dupa ce înghiti primul fum, continua, fara sa-l priveasca:
- Unii cred ca n-a fost accident. Ca avionul lui a fost doborât pentru ca... În sfârsit, nu prea am înteles bine, dar o sa afli în curând chiar de la el. I-am spus sa vina la noua, adauga, privindu-si ceasul.
- Cine vine la noua? o întreba zâmbind.
- Doctorul Monroe. E director, sau altceva important la Laboratorul de gerontologie din New York...
Îl recunoscu imediat. Îl vazuse de mai multe ori la biblioteca, apoi, cu putine zile mai înainte, la cafenea. Ceruse voie sa se aseze la masa si, abia asezat, îl întrebase daca l-a cunoscut pe profesorul Bernard.
- L-am cunoscut foarte bine, raspunse. Dar mi-am fagaduit sa nu discut niciodata istoria si semnificatia amicitiei noastre...
- Iertati-ma daca am fost nevoit sa recurg la aceasta stratagema, începu întinzându-i mâna. Sunt doctorul Yves Monroe si am cercetat materialele profesorului Bernard la New York. Pe mine, ca biolog si gerontolog, ma intereseaza în special un lucru: sa împiedic proliferarea unor noi, primejdioase mituri: bunaoara, credinta ca tineretea si viata pot fi prelungite altfel decât prin mijloacele pe care le utilizam astazi, mijloace pur biochimice. Stiti la ce ma refer?
- Nu.
- Ma refer în primul rând la metoda propusa de doctorul Rudolf, electrocutarea prin socuri de un milion, un milion si jumatate de volti... E o aberatie!
- Din fericire, nu cred ca metoda a fost vreodata aplicata.
Doctorul apuca paharul cu whisky si începu sa-l învârteasca, absent, între degete.
- Nu, n-a fost, vorbi târziu, urmarind cu privirile cuburile de gheata. Dar s-a raspândit legenda ca doctorul Bernard a cunoscut un caz oarecum analog, cazul unei întineriri provocate de electricitatea descarcata de un trasnet. Dar materialele depuse la laboratorul Rockefeller sunt atât de aproximative si de

confuze, încât nu se poate trage nici o concluzie. De altfel, mi s-a spus, o parte din fonograme s-au pierdut; mai precis, au fost distruse din greseala, încercându-se transmisia lor pe placi perfectionate... În orice caz, în masura în care sunt utilizabile, documentele înregistrate de profesorul Bernard se refera exclusiv la fazele de recuperare si reintegrare psihomentala a pacientului lovit de trasnet...
Se întrerupse si, fara sa-l fi apropiat de buze, aseza atent paharul pe masuta.
- ... Mi-am permis sa fortez aceasta întâlnire, relua, în speranta ca veti putea aduce unele lamuriri într-o chestiune destul de obscura. Mi-ati marturisit ca l-ati cunoscut bine pe profesorul Bernard. De curând s-a raspândit zvonul ca cele mai importante documente le avea cu el, în doua valize, si ca avionul în care trebuia sa treaca Atlanticul a fost doborât tocmai din cauza acestor valize; nu se stie prea bine ce contineau, dar unul din serviciile rivale a voit sa se asigure, sa evite, cum se spune, orice risc... Stiti ceva precis în legatura cu continutul acestor valize?
Ridica din umeri, încurcat.
- Cred ca numai asistentii doctorului Bernard, de la Paris, v-ar putea lamuri...
Doctorul zâmbi cu oarecare efort, neîncercând sa-si ascunda dezamagirea.
- Cei care îsi mai amintesc declara ca nu stiu nimic. Iar ceilalti se prefac ca au uitat... Am citit si articolele profesorului Roman Stanciulescu din La Presse medicale, relua dupa o pauza. Din nefericire, Stanciulescu a murit în toamna lui 1939. Unul din colegii mei, în misiune la Bucuresti, mi-a scris de curând ca toate încercarile lui de a afla mai mult de la asistentii profesorului Stanciulescu n-au dus la nici un rezultat...
Apuca din nou paharul cu whisky si, dupa ce-l învârti de mai multe ori între degete, îl apropie de buze; cu mare grija, foarte încet, începu sa soarba.
- Prin interventia doctorului Bernard, ati avut, vreo trei, patru ani, o bursa Rockefeller. Care era aria cercetarii?
- Materiale pentru o istorie a psihologiei medicale, raspunse. Le-am expediat, în 1945, colaboratorilor profesorului Bernard, la Paris...
- Interesant, spuse, ridicându-si brusc privirile din pahar si scrutându-l îndelung.
În noaptea aceea se întoarse acasa melancolic, oarecum preocupat. Nu era sigur ca Monroe îi ghicise identitatea. Pe de alta parte, nu întelegea cine credea el ca este: un prieten personal al lui Bernard? Un pacient? Daca totusi ascultase înregistrarile de la Geneva, din anii 1938-39, ar fi trebuit sa-i recunoasca vocea...
Îl linisti, a doua zi, întrebarea Lindei:
- La ce-a facut aluzie doctorul, aseara, când m-a luat deoparte si mi-a spus: "Daca îti va spune vreodata ca a trecut de saptezeci de ani, sa nu-l crezi"?...
Câteva saptamâni în urma, în dreptul unei cafenele de curând deschise, se auzi strigat în româneste:
- Domnul Matei! Domnul Dominic Matei!...
Întoarse speriat capul. Un tânar înalt, blond, cu capul gol, se îndrepta grabit spre el, încercând în acelasi timp sa-si deschida servieta.
- Am învatat putin româneste, spuse într-o franceza stângace, dar nu îndraznesc sa vorbesc. Stiam ca sunteti aici, la Geneva, si cu atâtea fotografii la dispozitie, nu era greu sa va recunosc...
Cauta nervos în servieta si-i arata câteva fotografii, din fata si din profil, din

unghiuri diferite. Fusesera luate, în toamna lui 1938, chiar de chirurgul care reusise sa-i modifice atât de radical trasaturile figurii.
- Si, pentru orice eventualitate, adauga zâmbind, port cu mine în servieta si albumul de familie. Sa intram o clipa în cafeneaua asta continua deschizând usa. Nici nu banuiti ce emotii am avut când v-am zarit, adineaori. Mi-era teama ca auzindu-ma strigând: "Domnule Matei!", n-o sa întoarceti capul...
- Asa era sa si fac, raspunse zâmbind. Dar, recunosc, eram curios...
Se asezara la o masa si, dupa ce comanda o limonada calda si o sticla cu bere, necunoscutul începu sa-l priveasca fascinat si neîncrezator totodata.
- Acum câteva saptamâni, la 8 ianuarie, ati împlinit optzeci de ani! sopti. Si nu aratati mai mult de treizeci, treizeci si doi... Si aratati astfel pentru ca încercati sa va ascundeti vârsta...
- Înca nu stiu cu cine am placerea sa stau de vorba...
- Îmi cer iertare, spuse dupa ce sorbi din paharul cu bere. Sunt înca foarte emotionat. Cum spun jucatorii la curse, am mizat totul pe un cal, si am câstigat!... Sunt Ted Jones-Junior, corespondent la Time Magazine... Totul a început acum vreo zece ani, când am citit interviul dumneavoastra: Being Struck By The Thunder. Am fost extrem de impresionat, chiar dupa ce-am aflat ca era apocrif. Dar apoi a venit razboiul, si foarte putini si-au mai amintit de interviu.
Goli paharul cu bere si-l întreba daca poate continua în englezeste si daca-l supara tutunul de pipa.
- Acum doi ani, când s-a descoperit celebra arhiva secreta a doctorului Rudolf, a început sa se vorbeasca din nou de cazul dumneavoastra, evident, pe cât era cunoscut din materialele adunate de Gilbert Bernard. Dar nu se stia nimic altceva, nu se stia nici macar daca mai traiti sau nu. Din nefericire, doctorul Rudolf fusese un nazist notoriu - de altfel s-a sinucis în ultima saptamâna a razboiului - si atunci, tot ce e în legatura cu experientele lui e suspect...
- Ce fel de experiente? întreba.
- Electrocutarea animalelor, în special a mamiferelor... Începând cu un milion doua sute de mii de volti pâna la doua milioane.
- Si cu ce rezultate?
Încerca sa râda si îsi umplu din nou paharul cu bere.
- E o poveste lunga, începu.
I se paru, într-adevar, lunga, obscura si inconcludenta. Primii cercetatori ai arhivei Rudolf ar fi afirmat ca, în anumite cazuri, victimele nu au fost ucise de socul electric, dar experientele începând putine luni în urma n-au putut fi urmarite consecintele electrocutarii. În alte cazuri, s-ar fi constatat o modificare a sistemului genetic. Câtiva cercetatori ar fi interpretat asemenea modificari ca prodromul unei mutatii. Dar, fara sa se stie precis în urma caror împrejurari, o seama de piese din arhiva, dintre cele mai pretioase, au disparut. În orice caz, în lipsa oricarei indicatii relative la experimentarea cu persoane umane, dosarul Rudolf nu era concludent. Pe de alta parte, imensa majoritate a savantilor americani respingeau apriori ipoteza regenerarii prin electricitate.
- Singurul argument erai, si ai ramas înca, dumneata! exclama. Era deci de asteptat ca putinele materiale salvate de profesorul Bernard sa fie sistematic depreciate si, în anumite cazuri, distruse.

- Credeti ca într-adevar asa a fost? îl întrerupse. Sovai câteva clipe, privindu-l zâmbind.
- Am motive puternice sa nu ma îndoiesc. Din fericire, am fost trimis corespondent în România...
Chiar înainte de a junge la Bucuresti, învatase româneste, atât cât îi trebuia ca sa poata citi si ca sa se descurce singur pe strada si prin magazine. A avut norocul sa-l cunoasca, si sa se împrieteneasca, destul de repede, cu doctorul Gavrila, în posesia caruia se gaseau albumul de familie si toata documentatia adunata de Profesor.
- Ce articol extraordinar as fi publicat! Omul reîntinerit prin trasnet! Cu fotografii, cu documente, cu declaratiile profesorului Roman Stanciulescu, ale doctorului Gavrila si ale celorlalti, care v-au îngrijit, cu interviul pe care vi l-as fi luat acum, si atâtea alte fotografii facute aici, în Geneva, în februarie 1948!...
... Se întrerupse, încerca sa-si reaprinda pipa, apoi renunta, si-l privi adânc în ochi.
-... Desi englezeasca dumitale e perfecta, vad ca nu spui nimic.
- Asteptam urmarea...
- Nu v-ati înselat, relua. Urmarea e tot atât de spectaculoasa si misterioasa, pe cât a fost experienta dumitale. Pentru motive de ordin etic si politic, articolul nu poate fi publicat. Tot ce-ar putea da nastere la confuzii, adica tot ce-ar parea ca, într-un fel sau altul, confirma teoria doctorului Rudolf, trebuie împiedicat sa vada lumina tiparului. Mai ales acum, adauga zâmbind, când e vorba sa se voteze credite masive pentru institutele de cercetari gerontologice... nu spuneti nimic? îl întreba brusc.
Ridica din umeri.
- Cred ca totul se întâmpla asa cum trebuia sa se întâmple. Îmi pare rau de munca dumitale si de timpul pe care l-ai pierdut, dar consecintele articolului ar fi fost dezastruoase. Daca oamenii, mai precis, anumiti oameni, ar fi siguri ca electrocutarea poate rezolva problema regenerarii si a reîntineririi, ne putem astepta la orice... Cred ca e preferabil sa-i lasam pe biochimisti si pe gerontologi sa-si continue cercetarile, într-o zi, mai mult sau mai putin apropiata, vor ajunge la acelasi rezultat...
Fuma, privindu-l cum soarbe din paharul cu limonada calda.
- În orice caz, spuse târziu, e vorba si de dumneata. Când faceam planul articolului, nu ma gândeam la ce-ar fi devenit viata dumitale dupa aparitie.
- Într-un anumit sens, îl întrerupse râzând, a si început sa devina. Cum se face ca m-ai descoperit atât de usor? Eu îmi închipuiam ca doctorul Gavrila, si toti ceilalti din România ma credeau mort de mult, mort într-un accident de automobil...
- Asa cred cei mai multi din ei. Asa credea si doctorul Gavrila, pâna în ziua când l-am informat eu, în mare secret, ca sunteti în viata si ca traiti aici, la Geneva... Sa nu va închipuiti ca am aflat asta de la cineva, adauga zâmbind enigmatic. Am descoperit-o singur, când mi s-a spus ca doctorul Monroe a venit la Geneva ca sa discute anumite detalii cu un prieten al profesorului Bernard. Am ghicit imediat ca acel prieten nu puteai fi decât dumneata. Evident, nici Monroe, nici ceilalti de la Laboratorul de gerontologie nu cred, nu pot crede un asemenea lucru...

- Îmi dai o veste buna...
- Adevarul tot se va afla, continua Jones, neîncercând sa-si ascunda satisfactia. Povestea e prea frumoasa ca sa fie îngropata sub tacere. Am sa scriu un roman, adauga începând sa-si curete pipa. L-am si început, de altfel. Pentru dumneata nu va prezenta nici un risc. Actiunea se petrece în Mexic, înainte si în timpul razboiului, si majoritatea personajelor sunt mexicane. Bineînteles, am sa va trimit romanul daca, la aparitie, veti fi în aceiasi termeni de prietenie cu Linda. L-am cunoscut bine pe fratele ei, pilotul, cel care a murit la Okinawa...
Se întrerupse brusc, ca si cum si-ar fi amintit ceva important, si deschise servieta.
- Sa nu uit albumul de familie, spuse. I-am fagaduit doctorului Gavrila ca, daca reusesc sa va întâlnesc, am sa vi-l predau... Sunt documente pretioase: amintiri din, cum sa spun? amintiri din prima dumneavoastra tinerete...
Ajuns acasa, împacheta albumul într-o coala de hârtie albastra, îl introduse într-un plic si îl sigila. În coltul de sus, pe stânga, scrise: "Primit în ziua de 20 februarie 1948, de la Ted Jones-Junior, corespondentul lui Time Magazine la Bucuresti. Mi l-a adus din partea doctorului Gavrila."
Lucrurile se simplifica si se complica în acelasi timp, îsi spuse deschizând blocul. Începu sa scrie, în frantuzeste, povestind întâlnirea si rezumând conversatia cu Jones. Apoi adauga: "Confirma informatiile doctorului Monroe: distrugerea sistematica a documentelor din anii 1938-39. Singurele indicatii în legatura cu procesul de refacere fiziologica si de anamneza. Singurele probe stiintifice ale regenerarii si întineririi printr-o masiva descarcare electrica. Asta înseamna ca originea fenomenului de mutatie nu mai intereseaza. De ce...
Se întrerupse si ramase câteva clipe pe gânduri. "Evident din schita autobiografica si din alte însemnari grupate în mapele A, B si Q eventualul cititor va putea afla esentialul. Dar, fara materialele colectionate si adnotate de profesorii Stanciulescu si Bernard, marturisirile mele si-au pierdut valoarea documentara. Mai mult, aproape totalitatea însemnarilor mele se refera la consecintele anamnezei, într-un cuvânt, la experientele unui mutant care anticipeaza existenta omului postistoric. Documentele Stanciulescu-Bernard nu contineau informatii în legatura cu aceste experiente, dar, într-o anumita masura, le asigurau credibilitatea. Nu pot trage decât o singura concluzie: marturisirile mele nu se adreseaza unui eventual cititor dintr-un viitor apropiat, sa spunem din anul 2000. Dar atunci, cui?
Un raspuns provizoriu ar putea fi acesta: în urma razboaielor nucleare care vor avea loc, multe civilizatii, începând cu cea occidentala, vor fi distruse. Fara îndoiala, catastrofele vor dezlantui un val de pesimism necunoscut pâna atunci în istoria omenirii, o descurajare generala. Chiar daca nu toti supravietuitorii vor ceda ispitei de a se sinucide, foarte putini vor mai avea destula vitalitate ca sa poata spera în om si în posibilitatea unei umanitati superioare speciei homo sapiens. Descoperite si descifrate atunci, marturisirile acestea ar putea contrabalansa deznadejdea si vointa universala de extinctie. Prin simplul fapt ca exemplifica posibilitatile mentale ale unei umanitati care va lua nastere într-un viitor îndepartat, asemenea documente demonstreaza, pentru ca o anticipeaza, realitatea omului postistoric.

Aceasta ipoteza presupune conservarea întregului material depus astazi în safe. Nu-mi dau seama cum va fi asigurata aceasta salvgardare. Dar, pe de alta parte, nu ma pot îndoi ca asa se va întâmpla. Altminteri, experienta mea n-ar avea sens."
Introduse paginile scrise într-un plic, îl sigila si pleca spre banca. Încuind usa, auzi telefonul sunând, si continua sa-l auda coborând scarile.

IV

Vara lui 1955 a fost neobisnuit de ploioasa si, în Ticino, furtunile se dezlantuiau în fiecare zi. Totusi, nu-si amintea sa fi vazut un cer atât de negru ca în dupa-amiaza de 10 august. Când primele fulgere s-au încrucisat deasupra orasului, uzina electrica a întrerupt curentul. Aproape jumatate de ceas trasnetele au urmat unul dupa altul, ca si cum ar fi fost o singura, nesfârsita explozie. De la fereastra urmarea mai ales fulgerele care cadeau, catre apus, pe colinele stâncoase care se revarsau abrupte dinspre munte. Ploaia torentiala s-a potolit pe nesimtite si, pe la 3, cerul a început sa-si piarda culoarea de pacura. Curând s-au aprins felinarele electrice si, de la fereastra, putea vedea acum strada pâna la catedrala. A asteptat sa înceteze ploaia, apoi s-a coborât si s-a îndreptat spre postul de politie.
- Putin timp înainte de amiaza, începu pe un ton neutru, pur informativ, doua doamne au plecat, hotarâte sa urce spre Trento. M-au întrebat daca cunosc un drum care sa evite serpentina. Le-am aratat directia, dar le-am sfatuit sa amâne excursia, pentru ca risca sa le apuce furtuna înainte de a ajunge la adapostul de la Helival. Mi-au spus ca sunt obisnuite cu furtunile de munte si ca, în orice caz, nu pot renunta. În câteva zile se încheie vacanta si trebuie sa se întoarca.
Politaiul îl ascultase corect, dar fara prea mare interes.
- Nu le cunosc, continua. Am auzit însa pe doamna în vârsta adresându-se tinerei; o cheama Veronica. Cred ca ghicesc ce s-a întâmplat. Când s-a dezlantuit furtuna, se aflau, foarte probabil, pe soseaua de sub peretele muntelui, la Vallino, acolo unde au cazut cele mai multe trasnete. Eram la fereastra, si le-am vazut, adauga, dându-si seama ca celalt îl priveste curios, aproape neîncrezator. Îmi închipui ca s-au pravalit multe stânci. Mi-e teama ca au fost lovite, sau îngropate sub pietre...
Stia ca nu-i va fi usor sa-l convinga.
- As pleca singur, într-un taxi, sa le caut, relua târziu. Dar daca s-a întâmplat asa cum banuiesc, nu vom putea, numai noi doi, soferul si cu mine, sa le scoatem de sub pietre. Am avea nevoie de târnacoape si lopeti.
Totusi, pâna la urma, s-a resemnat sa accepte aceasta solutie, în caz de nevoie, va telefona de la primul post de ajutor si politia va trimite ambulante si tot ce va trebui. Când se apropie de Vallino, cerul se limpezise, dar pe alocuri pietrele se revarsasera în sosea si soferul încetini viteza.
- Nu cred ca au avut timp sa ajunga la adapost. Probabil ca o data ce s-a dezlantuit furtuna, s-au refugiat într-una din sparturile peretelui.
- Unele sunt largi ca o gura de pestera, spuse soferul.

Au zarit-o amândoi în aceeasi clipa. Probabil ca murise de spaima când trasnetul cazuse la câtiva pasi de ea. Era o femeie în vârsta, cu parul carunt, tuns scurt. Nu parea ucisa de revarsarea pietrelor, desi un bolovan ajunsese chiar lânga ea si-i prinsese un colt din fusta. I se paru ca aude un geamat si începu sa cerceteze atent peretele si stâncile din jurul lui.
- Veronica! striga de mai multe ori, înaintând încet de-a lungul peretelui.
Auzira amândoi geamatul, apoi câteva tipete scurte, urmate de cuvinte necunoscute, pronuntate repede, ca într-o incantatie. Numai dupa ce ajunse lânga stânca, întelese. Cazând, stânca se oprise chiar în dreptul scorburii unde se adapostise Veronica, astupând-o aproape în întregime. Daca n-ar fi auzit-o gemând si tipând, n-ar fi banuit ca fusese îngropata acolo. Doar sus, la o înaltime de peste doi metri, se putea distinge crapatura scorburii. Catarându-se cu greutate, o vazu si-i striga numele, facându-i semn cu mâna. Fata îl privea speriata si fericita în acelasi timp, apoi încerca sa se ridice în picioare. Nu era ranita, dar locul era prea strâmt si nu se putea ridica decât îndoindu-si spatele.
- Va veni curând politia, îi spusese în frantuzeste.
Apoi, pentru ca fata îl privea ca si cum nu l-ar fi înteles, repeta propozitia în germana si italiana. Veronica îsi trecu de mai multe ori mâna pe obraz si începu sa-i vorbeasca. La început, îsi dadu seama ca vorbeste într-un dialect din India centrala, apoi distinse fraze întregi rostite în sanskrita. Plecându-se mult spre ea, îi sopti. Shanti! Shanti! apoi recita câteva formule canonice de benedictiune. Fata îi zâmbi, fericita, si înalta palma spre el, parca ar fi vrut sa-i arate ceva. Ramase acolo, lipit de stânca, ascultând-o, încercând la rastimpuri s-o linisteasca si s-o încurajeze prin câteva expresii familiare în sanskrita, pâna ce sosi ambulanta si camioneta cu politisti. Au reusit sa miste stânca sapând o panta sub muchea dinspre sosea. Dupa un ceas, fata izbuti sa iasa cu ajutorul unei scari de frânghie. Dând cu ochii de politisti si vazând camioneta, începu sa strige speriata, si-i apuca mâna, tragându-se foarte aproape de el.
- A avut un soc, explica încurcat, si sufera, probabil, de amnezie.
- Dar ce limba vorbeste? întreba cineva din grup.
- Banuiesc un dialect indian, raspunse prudent.
Din actele de identitate s-a aflat ca se numea Veronica Bühler, avea 25 de ani, era institutoare si locuia în Liestal, în cantonul Bâle-Campagne. Tovarasa ei, Gertrud Frank, era germana, stabilita de câtiva ani la Freiburg, functionara în administratia unei edituri. Rezultatul autopsiei confirmase primele presupuneri: moartea fusese provocata de o sincopa cardiaca.
Cum era singurul care se putea întelege cu Veronica, singurul în prezenta caruia era linistita, petrecea mult timp la clinica. Aducea un magnetofon, pe care avea grija sa-l camufleze, înregistra câteva ore pe zi, mai ales atunci când vorbea despre ea. Afirma ca se numeste Rupini, fiica lui Nagab-hata din casta kshatria, descendent dintr-una din primele familii din Magadha convertite la budism. Înainte de a împlini 12 ani, hotarâse, cu consimtamântul parintilor, sa-si consacre viata studiului Abhidharmei si fusese acceptata într-o comunitate de Ihikuni. Învatase gramatica sanskrita, logica si metafizica mahayana. Faptul ca memorizase peste 50.000 de sutra îi crease un prestigiu de care aflasera nu numai instructorii si studentii faimoasei universitati din Nalanda, dar mai multi

maestri, asceti si contemplativi. Când împlinise 40 de ani, devenise discipola faimosului filozof Chandrakirti. Petrecea mai multe luni pe an într-o pestera, meditând si transcriind operele maestrului ei. Acolo se afla când, dezlantuindu-se o furtuna, auzi trasnetul cazând deasupra, în munte, apoi mai multe stânci se desprinsera si, revarsându-se ca un râu de pietre, astupara gura pesterii. Încercase zadarnic sa iasa. Apoi se trezi si-l vazu, sus, pe stânca, facându-i semn cu mâna si vorbindu-i într-o limba necunoscuta.
Nu era sigur ca o întelesese întotdeauna, si chiar ceea ce stia ca întelesese pastra în buna parte pentru el. Doctorilor le spusese ca tânara crede ca traieste în India centrala, acum douasprezece secole, si afirma ca este o sihastra budista. Datorita sedativelor dormea o buna parte din timp. Venisera s-o examineze mai multi medici si psihologi din Zürich, Basel si Geneva. Cum se astepta, ziarele publicau în fiecare zi articole, si numarul corespondentilor straini care dadeau târcoale clinicii si luau interviuri doctorilor crestea neîncetat. Din fericire, solutia la care se gândise de la început era pe cale sa fie acceptata. Înca de a doua zi, dupa ce ascultase banda de magnetofon cu marturiile ei biografice, trimise o lunga telegrama Institutului Oriental din Roma. Apoi, a treia zi, la ora precizata în telegrama, trimisese prin telefon anumite marturisiri autobiografice. Informase în acelasi timp pe unul din colaboratorii cei mai apropiati ai lui C. G. Jung. Doua zile în urma, au venit de la Roma profesorul Tucci, însotit de un asistent al institutului. Pentru întâia oara, Rupini a putut discuta îndelung, în sanskrita, despre filozofia Madhyamika si mai ales despre maestrul ei, Chandrakirti. Toate convorbirile erau înregistrate, si asistentul traducea unele pasaje în englezeste, pentru informatia doctorilor si gazetarilor. Discutia devenea delicata de câte ori Rupini întreba ce i s-a întâmplat exact, unde se afla, de ce nimeni nu o întelege, desi încercase, în afara de sanskrita, câteva dialecte indiene.
- Ce-i spuneti? îl întrebase într-o seara pe profesor.
- Evident, încep întotdeauna prin a-i aminti de maya, marea vrajitoare, iluzia cosmica. Nu e propriu-zis un vis, îi spun, dar participa la natura iluzorie a visului pentru ca e vorba de viitor, deci de timp; or, Timpul e prin excelenta ireal... Nu cred ca am convins-o. Dar, din fericire, este pasionata de logica si dialectica, si mai ales asta discutam...
Îndata ce a sugerat o calatorie în India, mai precis în provincia Uttar Pradesh, unde s-ar fi gasit pestera în care meditase Rupini, profesorul Tucci a fost de acord ca Institutul Oriental sa patroneze aceasta expeditie. Datorita interventiei lui Jung, cheltuielile erau acoperite de o fundatie americana. Când s-a aflat de acest proiect, mai multe ziare s-au oferit sa suporte toate spezele expeditiei cu conditia de a avea exclusivitatea reportajului. Era aproape imposibil sa se evite publicitatea, mai ales ca trebuia obtinut consimtamântul directiei clinicii, al guvernului indian si al familiei Veronicai Bühler. Dar cercetarile facute la Liestal nu dadusera nici un rezultat. Veronica se instalase în oras doar de câtiva ani. Prietenii si colegii nu stiau nimic despre familia ei. S-a aflat totusi ca se nascuse în Egipt, ca parintii au divortat când ea avea 5 ani; tatal, ramas în Egipt, se recasatorise si nu mai daduse semn de viata, iar mama, cu care Veronica nu se întelesese niciodata prea bine, se stabilise în Statele Unite, dar nu i se cunostea

adresa.
În cele din urma, directia clinicii a permis calatoria în India, cu conditia ca pacienta sa fie însotita de unul din doctorii care se ocupasera de ea si de o infirmiera. Era, fireste, înteles ca va fi adormita înainte de a parasi clinica si îsi va continua somnul pâna în apropiere de Gorakhpur.
De la Bombay, un avion militar i-a transportat la Gorakhpur. Acolo îi asteptau sase masini încarcate cu ziaristi, tehnicieni si o camioneta a televiziunii indiene. Au urcat spre frontiera Nepalului pâna în regiunea unde, dupa indicatiile date de Rupini, s-ar fi aflat pestera în care obisnuia sa mediteze. Din fericire, în afara de el, un pandit din Uttar Pradesh, cunoscator al filozofiei Madaryamika, se afla la capatâiul ei când s-a desteptat. La insistenta doctorului, toti ceilalti se camuflasera printre arbori la vreo zece metri în urma. Ca si cum l-ar fi recunoscut, se adresa amenintator panditului; îi puse câteva întrebari, dar nu astepta raspunsul. Porni repede pe una din poteci, privind drept înainte, repetând be-nedictiunile ei favorite, pe care le rostise de atâtea ori în clinica. Dupa vreo douazeci de minute de urcus, începu sa alerge, gâfâind. Arata cu bratul întins muchea unei stânci, rezemata lenes de peretele muntelui.
- Asta e! striga.
Apoi, lipindu-si amândoua bratele de piatra, începu sa se catere cu o nebanuita agilitate. Când ajunse sus, smulse cu putere un arbust pipernicit, curata locul de muschi si crengi uscate, descoperi o spartura si, tremurând, îsi apropie obrazul de piatra si privi înlauntru. Ramase apoi nemiscata.
- A lesinat! exclama de jos cineva, câteva clipe înainte ca el s-o ajunga.
- Asa e, a lesinat! spuse ridicându-i încet capul.
Cu greutate, au coborât, lasând loc echipei de tehnicieni. Au dus-o pe o brancarda pâna la automobil. Era înca lesinata, si masina se departase cu vreo zece kilometri, când s-a auzit explodând prima încarcatura cu dinamita. În mai putin de o jumatate de ceas au reusit sa coboare pe o scara de frânghie. La lumina lanternei electrice au vazut scheletul; era încârcit, ca si cum moartea ar fi surprins-o într-o pozitie de meditatie yogica. Alaturi pe pietris, o oala de lut, doua talere de lemn si câteva manuscrise; de-abia când le-au atins cu mâna, si-au dat seama ca se facusera de mult pulbere.
Infirmiera îl opri în fata usii.
- S-a desteptat, spuse. Dar nu deschide ochii. Îi e teama... Se apropie de ea si îi puse mâna pe frunte.
- Veronica! sopti.
Deschise brusc ochii si, recunoscându-l, fata i se lumina, asa cum nu i-o vazuse niciodata pâna atunci. Apucându-i mâna, încerca sa se ridice.
- Dumneata esti? exclama. Pe dumneata te cunosc; te-am întrebat azi-dimineata pe drum... Dar unde e Gertrude? Unde e? repeta privindu-l adânc în ochi.
Stiuse de la început, ca toti ceilalti din grup, de altfel, ca va fi imposibil de evitat publicitatea. Televiziunea indiana înregistrase scenele cele mai dramatice, si zecile de milioane de spectatori, care o ascultasera vorbind în sanskrita si un dialect himalayan, au vazut-o la sfârsitul reportajului declarând, într-o englezeasca timida, ca se numeste Veronica Bühler si cunoaste bine numai germana si franceza; declarând de asemenea ca n-a încercat niciodata sa învete

vreo limba orientala si, în afara de câteva carti de popularizare, nu citise nimic despre India si cultura indiana. Cum era de asteptat, tocmai faptul acesta pasionase publicul indian si, douazeci si patru de ceasuri în urma, întreaga opinie mondiala. Pentru imensa majoritate a intelectualilor indieni nu se putea gasi o mai clara demonstratie a doctrinei transmigrarii sufletului: într-o existenta anterioara, Veronica Bühler fusese Rupini.
- Dar eu nu cred în metempsihoza, soptise speriata, într-o seara, apucându-l de mâna. N-am fost eu! Poate am fost posedata de un alt spirit, adauga cautându-i privirile.
Si pentru ca nu stia ce sa-i raspunda, si sovaia, mângâindu-i mâna, Veronica îsi pleca obosita capul.
- Mi-e teama ca am sa înnebunesc, spuse.
Erau gazduiti într-unul din cele mai luxoase hoteluri din Delhi, oaspetii guvernului indian. Ca sa se evite fotografii, gazetarii si îndrazneala curiosilor, grupul întreg lua masa într-o sufragerie rezervata exclusiv lor, si bine pazita. În fiecare zi vizitau muzee sau institutii si întâlneau mari personalitati. Erau transportati în mai multe limuzine, încadrate de motociclisti. Altminteri, nu îndrazneau sa-si paraseasca etajul. Nu îndrazneau nici macar sa se plimbe pe coridoare, împreuna cu doctorul si infirmiera, încercasera o data, târziu dupa miezul noptii, sa coboare, sperând sa se îmbarce într-un taxi, si departându-se de hotel, sa se plimbe pe strazi. Dar o ceata întreaga îi astepta la iesire. Au fost siliti sa se întoarca, fugind, sub protectia politistilor.
- Mi-e teama ca am sa înnebunesc, repeta din nou când iesi din ascensor.
A doua zi reusi sa stea de vorba cu un gazetar american care încercase zadarnic sa-i însoteasca la Gorakhpur. Îi fagadui, în exclusivitate, un lung interviu si alte materiale inedite daca vor fi transportati, incognito, într-o insula din Mediterana, unde sa poata ramâne ascunsi, numai ei doi, câteva luni.
- Pâna ce va trece ciclonul televiziunilor si al rotativelor, adauga. În mai putin de un an, lucrurile se vor uita, si ne vom putea reîntoarce fiecare la treburile noastre...
Doua saptamâni în urma, erau instalati într-o vila cladita dupa razboi, pe o colina, la câtiva kilometri de La Velette. Dar pregatirea si înregistrarea interviului se prelungea mai mult decât se asteptase. Veronica începuse sa dea semne de nerabdare.
- Vorbim atâta, si despre atâtea lucruri, iar eu nu înteleg esentialul: transmigrarea sufletului...
- Am sa-ti explic când o sa ramânem singuri.
Îl privi cu o neasteptata caldura.
- O sa ramânem vreodata singuri? sopti.
La Delhi îi spusese într-o seara:
- Când am deschis ochii si te-am vazut, si mi-ai spus de Gertrud, mi-am dat seama ca ma gândesc la doua lucruri deodata, îmi spuneam ca, desi, foarte probabil, îmi traiesc amândoi parintii, fara Gertrud am ramas orfana... Si tot atunci, în aceeasi clipa, gândeam: daca as avea cinci, sase ani mai mult, si m-ai cere în casatorie as accepta...
- Am optzeci si sapte de ani, spuse în gluma, zâmbind.

Atunci o vazuse râzând pentru prima oara.
- Mai mult decât as avea daca as adauga si anii pe care-i împlinise Rupini. Dar, ti-am spus, eu nu cred. Nu pot sa cred...
- Într-un anumit sens, ai dreptate. Dar, repet, numai într-un anumit sens. O sa discutam problema asta mai târziu...
Evitase sa o discute în interviu; se multumise sa citeze conceptiile clasice indiene, de la Upanishade la Gautama Buddha, referindu-se de asemenea la câteva interpretari contemporane, mai ales la comentariile lui Tucci. Reusise sa-si pastreze anonimatul; era un tânar orientalist, care se împrietenise de curând cu Veronica. Reusise mai ales sa-si pastreze aceeasi figura pe care începuse s-o construiasca în august, cu parul adunat pe frunte, cu o mustata blonda, groasa acoperindu-i buza de sus.
În seara când ramasesera singuri pe terasa, Veronica îsi apropiase chaise longue-ul de al lui.
- Acum, lamureste-ma... Dar, înainte de toate, explica-mi cum ai stiut...
- Am sa încep de foarte departe, spuse.
De-abia într-o seara, la începutul lui octombrie, întelese. Sedeau unul lânga altul pe canapeaua din hall, urmarind peste balustrada terasei luminile portului. I se paru ca Veronica îl priveste curios.
- Vrei sa-mi spui ceva si nu îndraznesti. Ce e?
- Ma gândeam: vazându-ne tot timpul împreuna, si locuind în aceeasi casa, oamenii ar putea crede ca ne iubim...
Îi cauta mâna si i-o strânse încet în mâinile lui.
- Dar asa este, Veronica. Ne iubim, dormim în aceeasi camera, în acelasi pat...
- E adevarat? îl întreba în soapta.
Apoi suspina, îsi pleca fruntea pe umarul lui si închise ochii. Câteva clipe în urma se ridica brusc si, privindu-l ca si cum nu l-ar fi recunoscut, începu sa vorbeasca într-o limba stranie, cum nu mai auzise pâna atunci. "Asadar, asta era! îsi spuse. De aceea a trebuit s-o întâlnesc. De aceea s-au în-tâmplat toate câte s-au întâmplat..." Încet, fara graba, ca sa n-o sperie, se îndrepta spre birou si aduse magnetofonul. Continua sa vorbeasca, din ce în ce mai repede, privindu-si mâinile; apoi îsi apropie ceasul-bratara de urechi si începu sa asculte, surprinsa si fericita în acelasi timp. Fata i se lumina, ca si cum ar fi fost gata sa râda. Dar, pe neasteptate, tresari speriata, scânci de mai multe ori si începu sa-si frece ochii. Se îndrepta somnoroasa, ametita, spre canapea si când o vazu ca se clatina, o prinse în brate. O purta în odaia alaturata si o întinse în pat, acoperind-o cu un sal.
Se trezi dupa miezul noptii.
- M-am speriat! sopti. Am visat urât.
- Ce-ai visat?
- Nu vreau sa mai mi-aduc aminte! Mi-e teama sa nu ma sperii din nou. Eram undeva, lânga un fluviu mare, si cineva necunoscut, cu un cap ca o masca de câine, s-a îndreptat spre mine... Avea în mâna... Nu vreau sa-mi amintesc, repeta întinzând bratele ca sa-l cuprinda.
Din acea noapte n-o mai lasa singura; îi era teama sa nu se repete, prin surprindere, criza paramediumnica. Din fericire, gradinarul si cele doua tinere

malteze care se îngrijeau de casa dispareau îndata dupa cina.
- Mai povesteste-mi, îl îndemna în fiecare seara, îndata ce ramâneau singuri. Explica-mi!... Uneori îmi pare rau ca nu-mi amintesc nimic din toate câte stia Rupini...
Într-o dimineata, întorcându-se din gradina, îl întreba pe neasteptate:
- Nu ti s-a parut curios ca ne asteptau acolo, lânga gard? Parca ne-ar fi spionat...
- N-am observat nimic, raspunse. Unde erau? Sovai câteva clipe, evitându-i privirile.
- Erau acolo, lânga poarta, parca ne-ar fi spionat. Doi barbati, îmbracati curios. Dar poate ma însel, adauga, ducându-si mâna la frunte. Poate nu erau la poarta noastra...
Îi lua bratul si-o trase încet dupa el.
- Mi-e teama ca ai ramas prea mult cu capul în soare, îi spuse ajutând-o sa se întinda pe canapea.
"A trecut o saptamâna, îsi spuse; deci, acesta e ritmul: hebdomadar. Ceea ce înseamna ca totul ar putea dura o luna. Dar ce se va întâmpla apoi cu noi?..."
Când fu sigur ca doarme profund, trecu în vârful picioarelor în birou si se întoarse cu magnetofonul. Câtva timp nu se auzeau decât mierlele si respiratia ei usor agitata. Apoi figura întreaga îi fu luminata de un mare zâmbet. Rosti, foarte încet, câteva cuvinte, urmate de o tacere concentrata, anxioasa, parca ar fi asteptat un raspuns care întârzia sau pe care nu mai reusea sa-l auda. Începu apoi sa vorbeasca, lin, ca si cum ar fi vorbit singura, repetând anumite cuvinte de mai multe ori, cu intonatii diferite, dar patrunse toate de o mare tristete. Când vazu cele dintâi lacrimi prelingându-se timide pe obraz, închise magnetofonul si îl împinse sub canapea. Apoi, cu mare grija, îi mângâie mâna si începu sa-i stearga lacrimile. Târziu, o purta în brate în dormitor. Ramase lânga ea pâna ce se destepta. Dând cu ochii de el, îi apuca mâna si i-o strânse emotionata.
- Am visat, spuse. Era un vis foarte frumos, dar foarte trist. Era asa, cu doi tineri ca noi, care se iubeau, si totusi n-au putut ramâne împreuna. Nu înteleg de ce, dar n-au avut voie sa ramâna împreuna...
Nu se înselase: ritmul era într-adevar hebdomadar, desi extazele paramediumnice (cum se hotarâse sa le numeasca) aveau loc la ore diferite. "Materiale pentru istoria documentara a limbajului, îsi spuse clasând cele patru casete. Dupa egipteana si ugaritica, a urmat o mostra de, probabil, protoelamita si una de sumeriana. Coborâm tot mai adânc în trecut... Documente pentru Arca, adauga, zâmbind. Ce n-ar da lingvistii daca le-ar putea studia acum. Dar pâna unde vom ajunge? Pâna la protolimbajele nearticulate?... Si apoi?...
La jumatatea lui decembrie avu cea mai stranie experienta. Din fericire, era putin înainte de miezul noptii, înca nu adormisera. Veronica izbucni într-o serie de tipete guturale, preumane, care-l exasperara si-l umilira totodata; i se parea ca o asemenea regresiune în animalitate nu ar fi trebuit încercata decât cu voluntari, nu cu un subiect inconstient. Dar, dupa câteva clipe, au urmat grupuri de foneme clare, vocalice, de o infinita varietate, întrerupte la rastimpuri de scurte explozii labiale, asa cum nu-si închipuise ca mai pot fi reproduse de un european. Dupa o jumatate de ceas, Veronica adormi, suspinând. "Mai departe nu cred ca au sa mearga", îsi spuse închizând magnetofonul. Apoi astepta. Voia sa fie treaz, lânga

ea, când se va destepta. Se culca târziu, catre dimineata.
Când s-a desteptat, putin timp înainte de 8, Veronica dormea înca si nu s-a îndurat s-o trezeasca. A dormit pâna aproape de 11. Aflând ca este atât de târziu, a sarit speriata din pat.
- Ce s-a întâmplat cu mine? întreba.
- Nimic. Erai, probabil, foarte obosita. Si poate ai visat urât...
- Nu. N-am visat nimic. În orice caz, nu-mi amintesc nimic.
Au hotarât sa petreaca ajunul de Craciun si noaptea de revelion într-un celebru restaurant din La Valette. Veronica rezervase masa sub numele de Monsieur et Madame Gerald Verneuil. Ea gasise numele, si tot ea alese costumele pentru revelion.
- Nu cred ca riscam sa fim recunoscuti, îi spuse. Chiar daca, asta-toamna, fotografiile noastre vor fi aparut pe prima pagina a tuturor magazinelor ilustrate.
- Poti fi sigura ca au aparut, o întrerupse, si poate mai apar înca...
Începu sa râda, oarecum intimidata si totusi fericita.
- Mi-ar placea sa le vad si eu. Fotografiile din magazinele ilustrate, vreau sa spun. Mi-ar placea sa am câteva, ca amintire. Dar poate ca e prea riscant sa le cautam, adauga.
- Am sa le caut eu...
Dar desi cerceta multe chioscuri si librarii, nu gasi decât un singur magazin ilustrat, italian, cu trei fotografii ale Veronicai, toate din India.
- Parca eram mai tânara si mai frumoasa atunci, acum trei luni, spuse.
Putine saptamâni în urma, îsi dadu seama ca Veronica avea dreptate. De câtva timp, nu mai arata atât de tânara. "Documentele pentru Arca sunt de vina, îsi spuse. Extazele paramediumnice au epuizat-o."
- Ma simt mereu obosita, îi marturisise într-o dimineata, si nu înteleg de ce. Nu fac absolut nimic si totusi ma simt obosita.
La începutul lui februarie a reusit s-o convinga sa consulte un doctor din La Valette. Au asteptat, apoi, nelinistiti, rezultatele numeroaselor analize.
- Doamna nu sufera de nimic, de absolut nimic, i-a asigurat doctorul când au ramas singuri. Am sa-i prescriu totusi o serie de injectii, cu fortifiante... Poate sa fie si nervozitatea care preceda, la anumite femei, criza climacterica.
- Ce vârsta socotiti ca are?
Doctorul rosi si îsi freca încurcat mâinile. Apoi ridica din umeri.
- În jur de patruzeci, spuse târziu, evitându-i privirile.
- Si, totusi, va asigur ca nu v-a mintit când v-a spus ca n-a împlinit înca doua zeci si sase de ani.
Efectul injectiilor se lasa asteptat. În fiecare zi se simtea tot mai obosita; adesea, dupa ce se privise în oglinda, o surprindea plângând. O data, în timp ce se îndrepta spre parc, auzi pasi repezi în urma lui si întoarse capul.
- Professore, îi sopti speriata bucatareasa la Signora ha il malocchio! "Trebuia sa fi înteles asta de la început, îsi spuse. Ne-am facut amândoi datoria, si acum trebuie sa ne despartim. Si cum nu se putea gasi un argument mai convingator în afara de un accident mortal sau de o sinucidere, a fost ales acesta: un proces de senescenta galopanta."
N-a îndraznit totusi sa-i spuna decât în dimineata când i-a aratat parul:

încaruntise peste noapte. Plângea, rezemat a de perete, cu fata ascunsa în palme. A îngenuncheat lânga ea.
- Veronica, a început, eu sunt de vina. Asculta-ma, si nu ma întrerupe. Daca voi mai ramâne alaturi de tine pâna la toamna ai sa te stingi!... Nu pot sa-ti spun mai mult, nu am dreptul, dar te asigur ca, în realitate, n-ai îmbatrinit! Îndata ce voi disparea din viata ta, îti vei regasi tineretea si frumusetea...
Veronica îi cauta speriata mâna, o prinse între mâinile ei, începu sa i-o sarute.
- Nu ma parasi, sopti.
- Asculta-ma! Te implor, asculta-ma înca doua, trei minute. Am fost ursit sa pierd tot ce iubesc. Dar prefer sa te pierd tânara si frumoasa, asa cum erai, si ai sa fii din nou, fara mine, decât sa te vad stingându-te în bratele mele... Asculta-ma! Am sa plec, si daca trei, patru luni dupa plecarea mea, nu te vei regasi asa cum erai asta-toamna, ma întorc, îndata ce primesc telegrama ta, ma întorc. Te rog doar atât: asteapta trei, patru luni departe de mine...
A doua zi, într-o lunga scrisoare, i-a explicat de ce nu mai avea dreptul sa ramâna lânga ea îndata ce-si va regasi tineretea. Si pentru ca Veronica parea ca începuse sa se lase convinsa sa încerce aceasta experienta, au hotarât sa paraseasca vila. Ea va petrece primele saptamâni într-o casa de odihna a calugaritelor, si el va lua avionul spre Geneva.
Dupa trei luni primi telegrama: "Ai avut dreptate. Te voi iubi toata viata. Veronica." "Ai sa fii fericita. Adio." În aceeasi saptamâna pleca în Irlanda.
Fara mustata blonda si fara acel breton care îl facea sa semene cu anumiti poeti din amurgul romantismului, nu-i era teama ca va fi recunoscut de cineva. De altfel, dupa întoarcerea din Malta, frecventa alte medii, în primul rând lingvisti si critici literari. Uneori, în cursul discutiei, venea vorba despre cazul Veronica-Rupini; dupa întrebarile pe care le punea, se întelegea repede cât era de putin, si gresit, informat, în vara lui 1956 accepta sa colaboreze la un album documentar James Joyce. Accepta pentru ca proiectul îi îngaduia sa viziteze Dublinul, unul din putinele orase pe care voia sa-l cunoasca. Revenise de-atunci în fiecare an, în preajma Craciunului sau la începutul verii.
De-abia în a cincea calatorie, în iunie 1960, îl întâlni pe Colomban. Îl întâlni într-o seara, intrând întâmplator într-un pub din spatele strazii O'Connell. De cum îl vazu, Colomban se îndrepta spre el, îi apuca mâna între mâinile lui si i-o strânse cu caldura. Apoi, îl invita la masa lui.
- De când va astept! exclama patetic, aproape teatral. E a cincea oara când vin special aici, ca sa va întâlnesc.
Era un barbat fara vârsta, pistruiat, pe jumatate chel, cu favoritii de culoarea cuprului, contrastând cu paloarea blonda a parului.
- Daca v-as spune ca va cunosc, ca stiu foarte bine cine sunteti, n-o sa ma credeti. Asa ca nu spun nimic... Dar cum si eu sunt probabil condamnat sa ajung centenar, vreau sa va întreb doar atât? Ce facem cu Timpul? Ma explic imediat...
Continua sa-l priveasca în tacere, zâmbind, când Colomban se ridica brusc de la masa.
- Sau, mai bine, sa-l întrebam pe Stephen, adauga îndreptându-se spre tejghea.
Se întoarse cu un tânar slab si neglijent îmbracat. Îi strânse timid mâna, apoi se aseza pe scaun, în fata lui.

- Trebuie sa-i iertati micile lui manii, i se adresa tânarul rostind rar cuvintele. Îmi cere mereu sa declam - crede, poate, ca am o dictiune mai buna - sa declam: Ce facem cu Timpul? Marea lui descoperire ar fi aceasta: ca întrebarea: "Ce facem cu Timpul?" exprima suprema ambiguitate a conditiei umane. Caci, pe de alta parte, oamenii - toti oamenii! - vor sa traiasca mult, sa treaca, daca s-ar putea, de suta de ani; dar în imensa lor majoritate, îndata ce-au ajuns la 60-65 de ani si ies la pensie, adica devin liberi sa faca ce vor, oamenii se plictisesc: descopera ca n-au ce face cu timpul liber. Iar pe de alta parte, pe masura ce omul înainteaza în vârsta, timpul interior îsi accelereaza ritmul, astfel ca acei, foarte putini, care ar sti ce sa faca cu timpul liber, nu izbutesc sa faca mare lucru... În sfârsit, la asta se mai adauga...
Colomban îl întrerupse punându-i mâna pe brat.
- Destul pentru azi. Altadata o spuneai mai bine si mai convingator. Apoi, întorcându-se spre el, adauga: O sa revenim la problema Timpului. Deocamdata am sa va întreb daca v-a cazut cumva sub ochi acest articol.
Îi întinse o pagina dintr-un magazin american. "Vorbea uneori de o noua calitate a vietii insistând ca poate fi, si trebuie sa fie, descoperita de fiecare din noi. În chiar momentul când se destepta, descoperea o mare bucurie, pe care nu stia cum s-o descrie; era, fara îndoiala, bucuria de a se simti viu, întreg si sanatos, dar era mai mult: bucuria ca existau alti oameni, ca exista anotimpuri si ca nici o zi nu seamana cu alta, bucuria ca poate vedea animale si flori, ca poate mângâia arborii. Pe strada, chiar fara sa-si întoarca privirile în jurul lui, simtea ca face parte dintr-o imensa comunitate, ca este o parte a lumii. Chiar lucrurile urâte - un loc viran plin cu gunoaie si fierarie veche - erau, într-un fel misterios, parca iluminate de o iridescenta interioara."
- Foarte interesant, spuse ajungând la capatul coloanei. Dar trebuie sa existe si o urmare.
- Desigur ca exista. E un articol întreg, destul de lung. E intitulat: Tânarul de 70 de ani, si e semnat de Linda Gray.
Nu încerca sa-si ascunda surpriza.
- Nu stiam ca a început sa scrie, spuse zâmbind.
- Scrie mai demult, si scrie foarte bine, continua Colomban. Dar voiam sa fiu sigur ca am înteles bine: longevitatea devine suportabila, si chiar interesanta, numai daca a fost descoperita în prealabil tehnica beatitudinilor simple...
- Nu cred ca e vorba de o tehnica, îl întrerupse zâmbind.
- Cu tot respectul, trebuie sa va contrazic. Cunoasteti alte exemple de centenari sau cvasi-centenari care sa traiasca beatitudinile descrise de Linda Gray, în afara de solitarii taoisti, sau maestrii Zen, sau anumiti yogini si anumiti calugari crestini? Adica, într-un cuvânt, practicanti ai diferite lor discipline spirituale?
- Se cunosc destule exemple. Fireste, majoritatea sunt tarani, ciobani, pescari, cum li se spune: oameni simpli. Nu dispun de o tehnica propriu-zisa. Dar, evident, practica o anumita disciplina spirituala: rugaciunea, meditatia...
Se întrerupse brusc, vazând oprindu-se la masa lor un barbat în vârsta, cu desavârsire chel, fumând dintr-un tigaret lung de chihlimbar.
- E inutil sa discutati, spuse adresându-se lui Colomban. Si într-un caz si în celalalt problema e aceeasi: fara acea noua calitate a vietii de care vorbeste

Linda Gray, longevitatea e o povara, si poate fi chiar un blestem. Si atunci, în acest caz noi ce ne facem?
- E doctorul Griffith, îl prezinta Colomban. A fost si el acolo, cu noi, când s-a întâmplat...
Se întrerupse si-i cauta privirile.
- Poate ca ar fi bine sa-l lamurim, sa-i explicam de ce este vorba.
Doctorul se aseza si continua sa fumeze concentrat, cu ochii atintiti asupra unei cromolitografii îngalbenite.
- Povesteste-i, rosti târziu. Dar începe cu esentialul. Esentialul fiind, preciza, nu biografia lui Bran, ci semnificatia centenarului...
Colomban ridica amândoua bratele în sus, ca si cum ar fi vrut sa-l întrerupa si sa-l aclame în acelasi timp:
- Daca mai adaugi un cuvânt, doctore, va trebui sa încep cu sfârsitul. Apoi se întoarse spre el si-l privi, i se paru, oarecum provocator. Desi aveti reputatia de a fi omniscient, sunt sigur ca nu stiti nimic despre Sean Bran. Chiar aici, în Dublin, putini îsi mai amintesc de el. Era poet, si totodata magician si revolutionar, mai degraba iredentist. A murit în 1825, iar treizeci de ani mai târziu, în iunie 1855, admiratorii - avea, pe atunci, înca destui admiratori - au inaugurat, într-un square, un monument în onoarea lui: un bust mediocru, având drept soclu o roca marina. În aceeasi zi au sadit un stejar, la vreo trei metri în spatele statuii.
- Era 23 iunie 1855, preciza doctorul Griffith.
- Exact. Iar acum cinci ani, noi, ultimii admiratori ai poetului si magicianului Sean Bran, am organizat o ceremonie în square-ul care îi poarta numele. Speram ca, cu acest prilej, Bran va deveni actual. Ne faceam iluzii, caci, cei putini care îi mai pretuiesc astazi poeziile nu se împaca deloc cu ideile si practicile lui magice; iar activistii politici, cei care-i admira iredentismul...
- Ai uitat esentialul, îl întrerupse doctorul. L-ai uitat pe James Joyce.
- Este foarte important, spuse Stephens.
- E adevarat, recunoscu Colomban. Daca sperantele pe care le legasem de Finnegans Wake s-ar fi împlinit, Sean Bran ar fi fost astazi un nume celebru. Caci, dupa cum stiti, adauga cautându-i din nou privirile, tot ce atinge viata sau opera Marelui Om e ursit celebritatii. O traditie orala, a carei origine n-am izbutit s-o identificam, pretinde ca Joyce ar fi facut în Finnegans Wake o seama de aluzii la estetica si mai ales la conceptiile magice ale lui Bran. Aceeasi traditie afirma ca James Joyce ar fi refuzat sa precizeze mai mult, sa indice contextul sau macar paginile unde s-ar gasi acele aluzii. Ani si ani de zile câtiva dintre noi s-au straduit sa le descopere. Deocamdata, fara rezultat. Daca traditia e autentica, eventualele aluzii zac ocultate în acele o suta optzeci si noua de pagini din Finnegans Wake, care asteapta înca sa fie descifrate...
- Numai dupa ce-am fost nevoiti sa recunoastem acest esec, îl întrerupse doctorul Griffith, am hotarât celebrarea centenarului. Poate ca am facut greseala sa alegem nu o comemorare de natura biografica ci centenarul unei statui.
- În orice caz, continua Colomban, de cum ne-am adunat în square, am ghicit ca ne asteapta un iremediabil fiasco. Dimineata fusese fierbinte...
- Era în ziua de 23 iunie, preciza doctorul Griffith.
-... fierbinte, repeta Colomban, si acum, la începutul dupa-amiezii, cerul era ca

de plumb. Chiar cei câtiva gazetari care ne fagaduisera sprijinul n-au îndraznit sa ramâna. Putinii spectatori au început sa plece îndata ce s-au auzit primele tunete si au cazut primele picaturi de ploaie. Când s-a dezlantuit furtuna, ramasesem doar noi, cei sase, care luaseram initiativa comemorarii...
Doctorul se ridica brusc de la masa.
- Cred ca e timpul sa ne îndreptam spre square, spuse. Nu e departe.
- Totusi, daca întâlnim un taxi, îl luam, adauga Colomban.
L-am gasit înainte de a ajunge la capatul strazii.
- Deci, ramasesem numai noi sase, continua Colomban. Si pentru ca ploua cu galeata, ne-am refugiat sub stejar...
- Si, evident, la un moment dat, îl întrerupse zâmbind, la un moment dat...
- Da. La un moment dat, când, de altfel, nu ne mai asteptam, caci socoteam furtuna aproape trecuta, si ne întrebam daca în cinci, zece minute vom citi discursurile pe care le aveam în buzunar, sau vom astepta sa se însenineze, cu speranta ca macar o parte din invitati se vor întoarce...
- Da, îl întrerupse doctorul Griffith, la un moment dat trasnetul a cazut chiar pe stejar, aprinzându-l de sus pâna jos.
- Dar nici unul din noi, cei sase, n-a fost atins, continua Stephens. Eu am simtit doar o mare caldura, o fierbinteala, caci se aprinsese...
- Si totusi n-a ars pe de-a-ntregul, relua Colomban. Caci, dupa cum vedeti, adauga dupa ce plati soferului si coborî din taxi, a mai ramas o parte din trunchi...
Au înaintat câtiva pasi si s-au oprit în fata grilajului care împrejmuia monumentul. Nu era iluminat, dar la lumina felinarelor din square se vedea destul de bine. Roca era impresionanta, asa cum se înalta, piezis, din pamânt, si bustul capatase o nobila patina, aproape melancolica. În spate se profila trunchiul gros si mutilat al stejarului. Se distingeau înca mari portiuni, carbonizate, alaturi de câteva timide ramuri verzi.
- Dar cum de l-au lasat asa? întreba turburat. Cum de nu l-au smuls si n-au plantat un altul?
Colomban izbucni într-un râs scurt, ironic, si începu sa-si frece nervos favoritii.
- Deocamdata, municipiul îl considera si pe el, stejarul vreau sa spun, îl considera monument istoric. Sean Bran n-a devenit popular, dar povestea a sta, povestea stejarului trasnit exact în ziua când împlinea 100 de ani, s-a aflat peste tot...
Înaintau agale în jurul grilajului.
- Întelegeti acum, relua Colomban, de ce ne intereseaza problema Timpului. Se spune, eu sunt convins ca e adevarat - tatal meu a cunoscut mai multe cazuri - se spune ca cei care, adapostiti sub un arbore, scapa teferi când arborele e trasnit, sunt ursiti sa traiasca o suta de ani...
- N-am stiut pâna acum ca exista o asemenea credinta, spuse. Dar mi se pare logica.
Era atât de impresionant spectacolul, roca marina privita din spate, cu acel trunchi de trei metri, cojit, carbonizat si pastrând totusi câteva ramuri vii, încât ceru voie sa se întoarca si sa-l mai priveasca o data.
- Ce e mai curios, începu târziu doctorul, când ajunsera din nou în fata statuii,

curios si trist totodata, este faptul ca politia a descoperit a doua zi o încarcatura de dinamita ascunsa sub soclu. Daca n-ar fi fost ploaia, ar fi explodat în timpul discursurilor si ar fi distrus statuia sau, în orice caz, ar fi mutilat-o.
Îl asculta turburat si se opri din mers, cautându-i privirile.
- Dar de ce? întreba coborând glasul. Cine ar fi putut avea interesul sa distruga un monument istoric?
Doctorul Griffith si Colomban se privira o clipa, zâmbind cu înteles.
- Multi, raspunse Stephens. Mai întâi, iredentistii, indignati ca revolutionarul Bran e revendicat si omagiat de câtiva poeti, filozofi si ocultisti.
- În al doilea rând, continua Colomban, biserica, mai precis ultramontanistii si obscurantistii care vad în Sean Bran prototipul magicianului satanist, ceea ce este absurd, pentru ca Bran urma traditia magiei renascentiste, conceptia lui Pico sau a lui G. B. Porta...
- E inutil sa intram în amanunte, îl întrerupse Griffith. Ce este sigur este ca ierarhia ecleziastica nu e dispusa sa-l accepte.
Umblau acum toti patru în mijlocul strazii pustii, slab iluminate.
- Dar, relua Colomban, ca sa ne întoarcem la esential, adica la problema noastra: condamnati sa traim o suta de ani, ce facem cu Timpul?
- Prefer sa discutam asta alta data, îl întrerupse. Mâine, daca vreti, sau poimâine. Sa ne întâlnim, catre seara, într-o gradina publica sau într-un parc...
Acceptase sa-i reîntâlneasca mai ales pentru ca voia sa afle cine credea Colomban ca este. La un moment dat i se adresa ca si cum l-ar fi considerat un specialist în Finnegans Wake. Pe de alta parte, pastrase acel fragment din Un tânar de 70 de ani si stia cine este Linda Gray (stia de prestigiul pe care îl obtinuse ca autoare). Stephens îl conduse pâna în dreptul hotelului. La despartire, dupa ce privi de mai multe ori în jurul lui, îi spuse:
- Colomban e un pseudonim. Si e bine sa stiti ca practica magia neagra, împreuna cu doctorul Griffith. Întrebati-i ce s-a întâmplat cu ceilalti trei, care se aflau acolo, alaturi de noi, sub stejar, când a cazut trasnetul. Si întrebati-i ce titlu va avea cartea pe care o scriu în colaborare. Sa vi-l spun eu: Teologia si demonologia electricitatii...
Îi placuse titlul. Îl notase în caietul lui intim, dupa ce rezumase prima întâlnire si încercase sa precizeze semnificatia incidentului din 23 iunie 1955. Îl intriga faptul ca explozia care, pentru motive politice, trebuia sa arunce în aer o statuie fusese anulata de ploaie si înlocuita cu trasnetul care in-cendiase stejarul centenar. Prezenta dinamitei constituia un element caracteristic epocii contemporane. Din acest punct de vedere, incidentul i se parea o parodie, aproape o caricatura a epifaniei trasnetelor. Totusi, substitutia obiectului - stejarul în locul statuii - ramânea enigmatica. Dar nimic din tot ce aflase în cele trei întâlniri care au urmat n-a contribuit sa-l lamureasca.
Îsi aminti de titlu patru ani mai târziu, în vara lui 1964, când, la un colocviu despre Mysterium Conjunctionis al lui Jung, un tânar, intervenind în discutie, evoca "eschatologia electricitatii". Începuse prin a aminti unirea contrariilor într-o singura totalitate, proces psihologic care, spunea, trebuie interpretat la lumina filozofiei indiene si chineze. Pentru Vedanta, ca si pentru taoism, contrariile se anuleaza daca sunt privite dintr-o anumita perspectiva, binele si raul îsi pierd

sensul si, în absolut, fiinta coincide cu nefiinta. Dar, ceea ce nimeni nu îndrazneste sa spuna, continua tânarul, este ca, în orizontul acestei filozofii, razboaiele atomice trebuie, daca nu justificate, cel putin acceptate.
- Eu însa, adauga, merg si mai departe: eu justific conflagratiile nucleare în numele eschatologiei electricitatii!
Tumultul care izbucni în sala obliga pe presedinte sa-i retraga cuvântul. Dupa câteva minute, tânarul parasi sala. Îl urma si-l ajunse în strada.
- Regret ca ati fost împiedicat sa va expuneti pâna la sfârsit punctul dumneavoastra de vedere. Personal, sunt foarte interesat de notiunea "eschatologia electricitatii". La ce va referiti exact?
Tânarul îl masura, neîncrezator, si ridica din umeri.
- Nu prea am chef de discutie acum, spuse. Lasitatea gândirii contemporane ma exaspereaza. Prefer sa beau o bere...
- Cu voia dumneavoastra, am sa va însotesc.
S-au asezat pe terasa unei cafenele. Tânarul nu încerca sa-si ascunda enervarea.
- Probabil ca sunt ultimul optimist european, începu. Ca toata lumea, stiu ce ne asteapta: hidrogen, cobalt si toate celelalte. Dar spre deosebire de altii, încerc sa gasesc un sens acestei catastrofe iminente, si deci sa ma împac cu ea, asa cum ne învata batrânul Hegel. Adevaratul sens al catastrofei nucleare nu poate fi decât acesta: mutatia speciei umane, aparitia supraomului. Stiu, razboaiele atomice vor distruge popoare si civilizatii, si vor reduce o parte a planetei la desert. Dar acesta e pretul care trebuie platit ca sa lichidam radical trecutul si sa fortam mutatia, adica aparitia unei specii infinit superioare omului de azi. Numai o cantitate enorma de electricitate, descarcata în câteva ore sau câteva minute, va putea modifica structura psihomentala a nefericitului homo sapiens, care a dominat pâna acum istoria.
Tinând seama de posibilitatile limitate ale omului postistoric, reconstructia unei civilizatii planetare va putea fi realizata într-un timp record. Evident, vor supravietui doar câteva milioane de indivizi. Dar ei vor reprezenta câteva milioane de supraoameni. De aceea utilizam expresia: eschatologia electricitatii; si sfârsitul, si salvarea omului vor fi dobândite prin electricitate. Se opri si, fara sa-l priveasca, îsi goli paharul cu bere.
- Dar de ce sunteti atât de sigur ca electricitatea descarcata de exploziile nucleare va forta o mutatie de ordin superior? Ar putea, de asemenea, sa provoace o regresiune a speciei.
Tânarul întoarse brusc capul si-l privi sever, aproape cu mânie.
- Nu sunt sigur, dar vreau sa cred ca asa va fi. Altminteri, nici viata, nici istoria omului n-ar avea sens. Am fi atunci obligati sa acceptam ideea ciclurilor cosmice si istorice, mitul eternei repetitii... Pe de alta parte, ipoteza mea nu e numai rezultatul deznadejdii; se bazeaza pe fapte. Nu stiu daca ati auzit de experientele unui savant german, doctorul Rudolf.
- Din întâmplare, am auzit. Dar experientele lui, electrocutarea animalelor, nu sunt concludente...
- Asa se spune, îl întrerupse tânarul. Dar cum arhiva Rudolf a disparut aproape în întregime, e greu sa judecam. În orice caz, cât timp aceasta arhiva secreta a

putut fi consultata, nu s-a gasit nici o indicatie de regresiune biologica. Pe de alta parte, ati citit desigur romanul lui Ted Jones, Reîntinerire prin trasnet.
- Nu. Nici nu stiam ca exista...
- Daca problema va intereseaza, va trebui sa-l cititi. În postfata, autorul lasa a întelege ca romanul se întemeiaza pe fapte reale; numai nationalitatea si numele personagiilor au fost schimbate.
- Si despre ce este vorba în roman? întreba zâmbind.
- Jones descrie regenerarea si întinerirea unui batrân lovit de trasnet. Detaliu semnificativ: trasnetul a cazut în centrul calotei craniene. La optzeci de ani, personajul - care repet, e real - nu arata mai mult de treizeci. Deci, suntem siguri macar de acest lucru: ca, în anumite cazuri, electricitatea în doza masiva provoaca regenerarea totala a corpului omenesc, deci o rejuvenescenta. Din nefericire, despre modificarea experientei psihomentale romanul nu da indicatii precise; face doar aluzie la hypermnezie. Dar va închipuiti ce radicala transformare va aduce electricitatea descarcata de câteva zeci sau sute de bombe cu hidrogen.
Când se ridica de la masa si îi multumi, tânarul îi privi pentru întâia oara cu interes, aproape cu simpatie. Ajuns acasa, scrise în carnetul de buzunar: "18 iulie 1964. Eschatologia electricitatii. Cred ca pot adauga: Finale. Nu-mi închipui ca voi mai avea prilejul sa însemn alte evenimente sau întâlniri de acelasi interes."
Si cu toate acestea, doi ani mai târziu, la 10 octombrie 1966, scrise: "Evacuarea materialelor. Primesc un nou pasaport." Alta data ar fi povestit în amanunte aceste doua episoade. Mai ales admirabila (si misterioasa) operatie a transferarii materialelor. Primise prin banca scrisoarea unei companii aeriene, anuntându-l ca spezele transportarii cutiilor cu manuscrise si fonograme au fost deja achitate sucursalei din Honduras. Conform întelegerii prealabile, unul din functionarii din Geneva va veni la domiciliu ca sa supravegheze împachetarea materialelor. Era, desigur, un specialist si fusese informat de natura obiectelor care trebuiau împachetate. Dupa ce-au transportat de la banca doua lazi aproape pline, au lucrat amândoi pâna aproape de amurg. Cu exceptia caietelor de însemnari intime si a câtorva obiecte personale, totul a fost împachetat în saci si cutii, sigilate si numerotate. Câtva timp i-a fost teama ca evacuarea materialelor ar putea indica iminenta catastrofei, dar o serie de visuri consecutive l-au linistit.
Apoi, desi succinte si enigmatice, însemnarile s-au înmultit, în decembrie 1966: "Va trebui totusi sa-i scriu si sa-i multumesc. Cartea e mult mai inteligenta decât m-as fi asteptat." Se referea la romanul pe care i-l trimisese Jones. Ar fi vrut sa adauge: "Ce e mai extraordinar, cum mi-a ghicit numele si mi-a gasit adresa?" dar renunta. În februarie 1967: "Ancheta în legatura cu distrugerea arhivei doctorului Rudolf." în aprilie: "R. A., întâlnit întâmplator, îmi spune, în mare secret, ca s-au încheiat cercetarile preliminare: este sigur acum ca, în cele doua valize, doctorul Bernard adunase cele mai pretioase documente (banuiesc: fonograme si fotografii dupa rapoartele Profesorului si caietele 1938-1939)."
La 3 iunie 1967 noteaza: "În India a reînceput polemica Rupini-Veronica. Un numar din ce în ce mai mare de savanti pun la îndoiala autenticitatea înregistrarilor efectuate la clinica. Argument decisiv: Veronica si însotitorul ei au

disparut fara urma putin timp dupa întoarcerea expeditiei la Delhi. Acum, când au trecut aproape 12 ani, scrie un mare filozof materialist, orice confruntare a martorilor a devenit imposibila." În 12 octombrie: "Linda a obtinut premiulŤ Pulitzer ť pentru noua ei carte: O biografie. A cui o fi?"
Apoi, la 12 iunie 1968: "Veronica. Din fericire, nu m-a vazut." Dupa câteva clipe, adauga: "în gara la Montreux, cu doi copii frumosi lânga ea, explicându-le un afis turistic. Arata vârsta ei, poate chiar ceva mai tânara. Important e un singur lucru: ca e fericita."
La 8 ianuarie 1968 îsi sarbatorise centenarul într-un restaurant somptuos din Nisa, în tovarasia unei tinere suedeze, Selma Eklund, pe care o admira pentru inteligenta si originala interpretare a dramei medievale. În aceeasi luna, Selma împlinea 28 de ani; el îi marturisise, pe jumatate în gluma, ca se apropia de 40. Dar seara a fost ratata; probabil ca nu era obisnuita cu sampania, si înainte de desert, a trebuit s-o conduca la hotel. S-a plimbat pâna târziu dupa miezul noptii, singur, pe strazi putin frecventate.
Voia totusi sa marcheze "primul lui centenar" (cum îi placea sa spuna) printr-o calatorie mai spectaculara. Cu multi ani în urma fusese în Mexic, apoi în Scandinavia.
Ar fi vrut acum sa viziteze China sau Java. Dar nu se grabea sa se hotarasca. "Am tot anul la dispozitia mea", îsi repeta.
Într-o seara de toamna se întoarse acasa mai devreme ca de obicei. Ploaia înghetata si repede îl silise sa renunte la lunga lui plimbare prin parc. Voi sa telefoneze unei prietene, dar se razgândi si se apropie de discoteca. "Pentru o seara rece ca asta, numai muzica... Numai muzica", repeta absent, surprins ca gaseste, ratacit printre discuri, albumul de familie. Îl scoase, încruntându-se, si simti deodata ca-l ia cu frig, ca si cum s-ar fi deschis brusc ferestrele. Ramase câtva timp nehotarât, cu albumul în mâna. "Si al treilea trandafir? se auzi gândind. Unde vrei sa-l pun? Lasa albumul, si arata-mi unde vrei sa pun trandafirul. Al treilea trandafir..." Începu sa râda, amar, contrariat. "Sunt, totusi, un om liber", îsi spuse, asezându-se în fotoliu. Cu mare grija si emotie, deschise albumul. Un trandafir proaspat cules, mov, asa cum nu mai vazuse decât o singura data pâna atunci, îl întâmpina în mijlocul paginii. Îl lua în mâna, fericit. Nu credea ca un singur trandafir putea îmbalsama o camera întreaga. Sovai mult timp. Apoi îl aseza lânga el, pe marginea fotoliului, si-si opri privirile asupra primei fotografii. Era palida, decolorata, aburita, dar recunoscu fara greutate casa parinteasca din Piatra Neamt.

V

Începuse sa ninga câteva ceasuri înainte, apoi, dupa Bacau, se dezlantuise viforul; dar când trenul intra în gara ninsoarea încetase, si pe cerul spalat rasareau, sticloase, cele dintâi stele. Recunoscu piata, imaculata sub zapada proaspata, desi de o parte si de alta se înaltau blocurile de curând construite. I se paru totusi curios ca acum, în preajma Craciunului, erau atât de putine ferestre luminate. Ramase mult timp cu valiza în mâna, privind emotionat

bulevardul care se deschidea în fata lui. Se trezi chiar în clipa când familia cu care împartise compartimentul ocupase ultimul taxi. Dar hotelul la care i se retinuse camera era destul de aproape. Îsi ridica gulerul paltonului si, fara graba, traversa piata si porni pe bulevard. Numai dupa ce ajunse îsi dadu seama ca îi amortise bratul stâng; valiza era mai grea decât îsi închipuise. Prezenta pasaportul si recipisa Oficiului de turism.
- Dar vorbiti foarte bine româneste, remarca doamna de la receptie dupa ce cerceta pasaportul.
Avea parul carunt, ochelari fara rama si-l impresionara distinctia figurii si calitatea vocii.
- Sunt lingvist. Am studiat în special limbile romanice. Si am mai fost în România. Am fost chiar la Piatra Neamt, adauga zâmbind. Eram student... A propos, mai exista cafeneaua Select?
- Cum sa nu existe! E un monument istoric. A frecventat-o si Calistrat Hogas, probabil ati auzit de el.
- Evident!
- A frecventat-o din 1869 pâna în 1886, cât timp a fost profesor aici, la Piatra Neamt. S-a pus si o placa... Aveti camera numarul 19, la etajul III. Luati ascensorul.
- Cred ca am sa ma reped întâi pâna la Select. Nu e departe. Am sa ma întorc într-un ceas, un ceas si jumatate...
I se paru ca doamna îl priveste mirata, pe deasupra ochelarilor.
- Sa nu raciti, spuse. Strazile sunt înca troienite, si s-a anuntat ninsoare.
- Un ceas, cel mult un ceas si jumatate, repeta zâmbind.
Dupa vreo zece minute se convinse ca doamna de la receptie avusese dreptate; anumite strazi erau într-adevar troienite si înainta cu greu. Dar în apropierea cafenelei trotuarul fusese curatat de zapada si grabi pasul. Se opri în fata usii ca sa rasufle si sa i se potoleasca bataile inimii. Intrând, recunoscu mirosul de bere, de cafea proaspat râsnita si fum de tigari ieftine. Se îndrepta spre sala din fund, unde se adunau pe vremuri. Încaperea era aproape goala; doar la o masa, trei barbati îsi terminau halbele de bere. "De aceea n-au aprins decât becul din tavan, cel mai slab, îsi spuse; fac economie de curent." Se aseza pe canapeaua lipita de perete si ramase cu privirile pierdute în gol. Asteptând chelnerul, nu stia daca va cere si el o halba de bere, sau o sticla de apa minerala si o cafea. Curând cei trei se ridicara cu zgomot de pe scaune, pregatindu-se de plecare.
- Nici de data aceasta n-am ajuns la nici o concluzie, exclama unul din ei, înfasurându-si un sal de lâna fumurie în jurul gâtului.
- Nu e nimic! spuse al doilea.
- Nu e nimic! repeta ultimul, râzând si privindu-i pe amândoi cu înteles. Stii la ce fac aluzie, adauga.
Ramas singur, se întreba daca mai merita sa astepte chelnerul, când i se paru ca cineva se apropia timid de el, sovaitor, privindu-l curios. De-abia când se opri în fata lui, îl recunoscu: era Vaian.
- Dumneata esti, cucoane Dominic? exclama, facând un pas si luându-i mâna, strângându-i-o de mai multe ori cu amândoua mâinile. A dat Dumnezeu si te-ai întors! Ti-ai revenit! Apoi întoarse capul si striga: Doctore! Vino repede, doctore,

ca s-a întors cuconul Dominic!
Îi pastra mâna în mâinile lui, scuturându-i-o. În câteva clipe, grupul întreg navali în sala, cu doctorul Neculache în frunte si Nicodim, tinându-si sticluta de Cotnar în mâna stânga si paharul pe jumatate plin în dreapta. Îl priveau toti cu bucurie amestecata cu spaima, înghesuindu-se unul într-altul ca sa-l vada mai bine, repetându-i, exclamând, numele. Era atât de emotionat, încât îi era teama ca în curând are sa-si simta lacrimile pe obraji, dar cu un efort izbuti sa râda.
- Vasazica, spuse, povestea începe de la început. Visez, si când ma voi trezi din vis, are sa mi se para ca de-abia atunci încep sa visez cu adevarat... Ca în povestea aceea din Ciuang-Tse, cu fluturele...
- Ciuang-Tse? repeta în soapta Vaian. Povestea cu fluturele lui Ciuang-Tse?
- V-am spus-o de atâtea ori, îl întrerupse, dintr-o data foarte bine dispus.
Atunci auzi o voce din fund:
- Trimiteti pe cineva s-o anunte pe Veta!
Si striga:
- Lasati-o pe Veta în pace! Va cred si fara Veta. Îmi dau foarte bine seama ca visez, si într-un minut, doua, am sa ma trezesc...
- Nu te obosi, cucoane Dominic, interveni doctorul, apropiindu-se si punându-i mâna pe umar. Ai trecut prin multe. Nu te obosi.
Izbucni din nou în râs.
- Stiu, începu cu un glas potolit, silindu-se parca sa nu-i supere, stiu ca toate astea, întâlnirea noastra de aici si tot ce va urma, toate s-ar fi putut întâmpla aievea în decembrie 1938...
- Dar asa se si întâmpla, cucoane Dominic, îl întrerupse Vaian. Caci suntem în 20 decembrie 1938...
Îl privi ironic, dar si cu oarecare mila.
- Nici nu îndraznesc sa va spun în ce an suntem noi, ceilalti, care traim în afara visului acestuia. Daca as face un efort m-as trezi.
- Esti treaz, cucoane Dominic, vorbi doctorul, dar esti obosit... Arati, de altfel, foarte obosit, adauga.
- Ei bine! izbucni brusc, pierzându-si rabdarea. Aflati ca între 20 decembrie 1938 si seara de astazi s-au întâmplat multe. Al doilea razboi mondial, bunaoara. Ati auzit de Hiroshima? de Buchenwald?
- Al doilea razboi mondial? întreba cineva din fund. Are sa vina si el repede, repede.
- S-au întâmplat multe de când ati disparut si n-ati mai dat nici un semn de viata, începu Nicodim. S-au facut descinderi. Vi s-au luat carti din biblioteca.
- Stiu, stiu, îl întrerupse, ridicând bratul. Eu le-am spus ce carti sa caute si sa mi le aduca. Dar asta a fost demult, demult.
Începu sa-l irite faptul ca nu se putea trezi, desi stia ca viseaza si voia sa se trezeasca.
- V-am cautat peste tot, auzi o voce cunoscuta. Doctorul v-a cautat si prin spitale.
- Auzisem ca ajunsesesi la Bucuresti, spuse Neculache, si ca acolo ai fost confundat cu altcineva.
- Asa a si fost, îl întrerupse, asa a si fost. Am fost confundat pentru ca întinerisem... Sovai o clipa, apoi continua, triumfator si totusi enigmatic: Acum va

pot spune adevarul: în urma trasnetului care m-a lovit, m-a lovit chiar în crestetul capului, întinerisem. Aratam de douazeci si cinci, treizeci de ani, si de-atunci nu m-am mai schimbat. De treizeci de ani arat aceeasi vârsta...
Observa cum se privesc unii pe altii, si, exasperat, ridica din umeri, încerca sa râda.
- Stiu ca nu va vine sa credeti. Dar daca v-as spune câte altele s-au mai întâmplat, tot din cauza trasnetului, câte limbi orientale am învatat, adica, nici macar nu trebuia sa le învat, pentru ca ma pomeneam, deodata, ca le stiam. Si ce va spun acum vi le spun pentru ca visez, si nu le va sti nimeni.
- Nu visati, cucoane Dominic, vorbi blând Nicodim. Sunteti aici cu noi, prietenii dumitale, sunteti la cafenea. Asa ne închipuiam ca are sa se întâmple. Când si-o reveni cuconul Dominic, când si-o reveni din amnezie si s-o întoarce, o sa vedeti ca la Select se opreste întâi!
Izbucni din nou în râs, si-i privi pe toti cu o brusca intensitate, ca si cum i-ar fi fost frica sa se trezeasca chiar în acea clipa si sa le piarda urma.
- Daca n-as visa, ati fi stiut de Hiroshima si de bombele cu hidrogen, si de Armstrong, cosmonautul care a debarcat în luna asta-vara, în iulie.
Taceau toti, neîndraznind sa se priveasca între ei.
- Deci, asta a fost, interveni târziu doctorul. Ai fost confundat cu altcineva...
Ar fi vrut sa-i raspunda, dar începea sa se simta obosit, îsi trecu de mai multe ori mâna pe obraz.
- E ca în povestea aia cu... cu filozoful chinez, stiti care, pentru ca v-am spus-o de mai multe ori...
- Care filozof chinez, cucoane Dominic? întreba Vaian.
- Vi l-am spus adineaori, raspunse nervos. Îmi scapa acum numele. Povestea aceea cu fluturele... În sfârsit, e prea lunga ca sa v-o mai repet înca o data...
Simtea în tot trupul o neînteleasa oboseala, si o clipa îi fu teama ca are sa lesine. "Dar poate ar fi mai bine asa, îsi spuse. Daca lesin, ma trezesc pe loc..."
- Am cerut o sanie, sa va ducem acasa, domnu Matei, spuse cineva. Veta a aprins focul în soba...
- N-am nevoie de sanie, izbuti sa spuna ridicându-se. Ma duc pe jos. Când se va pune problema, am sa stiu ce sa raspund!
- Care problema, domnu Matei? îl întreba Nicodim. Ar fi vrut sa raspunda: "Problema care ne framânta pe toti!" dar îsi simti deodata clatinându-i-se toti dintii si, umilit, furios, îi strânse cu putere. Apoi facu câtiva pasi spre iesire. Spre mirarea lui, ceilalti se departara de masa si-l lasara sa plece. Voi sa se mai întoarca o data si sa-i salute pe toti, ridicând bratul, dar fiecare miscare îl istovea. Sovaind, suflând greu, pe nari, pentru ca-si tinea gura înclestata, iesi în strada. Aerul rece îl înviora. "Încep sa ma trezesc", îsi spuse. Când banui ca nu-l vede nimeni, îsi puse palma la gura si îsi scuipa dintii, câte doi, trei deodata. Îsi aminti, vag, ca de un vis pe jumatate uitat, ca i se mai întâmplase cândva acelasi lucru: câtva timp nu putuse vorbi pentru ca i se clatinau toti dintii. "Este, deci, aceeasi problema!" îsi spuse senin, împacat.
În noaptea aceea, portarul hotelului asteptase zadarnic întoarcerea clientului de la numarul 19. Apoi, când începuse sa ninga, telefonase la cafeneaua Select. I se raspunse ca un domn strain venise, pe seara, si se îndreptase direct spre sala

din fund. Dar peste putin timp, poate pentru ca sala era goala si slab luminata, plecase, fara sa spuna buna seara, tinându-si mâna dreapta la gura. Dimineata, pe strada Episcopiei, în fata casei de la numarul 18 fu gasit, înghetat, un necunoscut, foarte batrân, îmbracat într-un costum elegant si un palton scump, îmblanit. Si paltonul si hainele erau atât de largi, încât nu încapea nici o îndoiala ca nu erau ale lui. De altfel, în buzunarul vestonului se aflau un portofel cu valute straine si un pasaport elvetian, pe numele de Martin Audricourt, nascut în Honduras, la 18 noiembrie 1939.

Paris, noiembrie-decembrie 1976